

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

□ Egy diplomata titkosfeljegyzései. □

GRÓF CZERNIN OTTOKÁR EGYKORI KÜLÜGYMINISZTER VALLOMÁSAI.

A VILÁGHÁBORU vihara első-
pörte Németország és a né-
hai monarchia kiváltságos osztá-
lyát. A legnagyobb, a legmaga-
sabb hatalom birtokosai honta-
lan száműzöttek és nagy vagy-
nok, mérhetetlen birtokok urai
keresnek menedéket idegenben.
Vége az udvari pompának és szer-
teszedtek az "udvarok" meg-
számíthatatlan cselédei, a kis- és
nagyhercegek, a grófok, bárók,
titkos tanácsosok, kegyelmes és
méltóságos urak. Elmenekültek
a nép igazságosztó dühe elől mind
azok, akik évszázados hagyomá-
nyok alapján semmibe vették,
gyűlölték és megvetették a né-
pet. Németországban és a kettős
monarchia egykori országaiban,
a "demokrácia" győzelmével vég-
ződött a világháboru. A háboru
kitörésének idején a központi
hatalmak oldalán sorakozott a vil-
lág legerőteljesebb és legelszán-
tabb arisztokrata osztálya és
most, békekötés előtt, csak azok-
ban az országokban ösmerik a
címeiket, rangokat, jelentős osz-
tály-kiváltságokat, amelyek a de-
mokrácia jelszava alatt harcolták
végig a borzalmak időszakát.

A német, magyar és osztrák
arisztokrata osztály büneiről, go-
nosz szándékairól csak most
nyerhetjük majd tiszta képet és
hűséges ismertetést. A léleplez-
ések sorozata az osztrák ariszto-
krácia egyik kimagasló személyé-
vel kezdődött meg. A kettős mo-
narchia egykori külügyminisztere-
nek, Czernin Ottokár grófnak bi-
zalmas feljegyzéseit hoztam a
cseh köztársasági kormány. Czernin
bizonyára sohasem gondolt arra,
hogy ezek a feljegyzések valaha is
idegen kezekbe kerülhetnek és
papírra vetette lelke-
nek titkos vágyait, ravasz eimé-
jének minden gonosz celszövé-
sét. Czernin Ottokár gróf az osz-
trák arisztokrácia hangadó tag-
ja volt, akit különösen Ferenc
Ferdinándhoz, a meggyilkolt trón-
örökösöz fűzött bizalmas köte-
lek. Czernin nem csak az osztrák
udvarban volt "otthon", de kivé-
teles kegyben állott Potsdamban
is és hatalmas befolyását mindig
egy cél szolgálásában érvényesi-
tette, minél jobban elnyomni a
népet és minél nagyobb hatal-
mat biztosítani saját osztályának.
Néhai Ferenc Ferdinánd sűrűn
fordult tanácsért Czernin gróf-

hoz, aki épp úgy, mint felesége,
cseh származású volt, — de azért
épp úgy gyűlölte a cseheket, mint
akár a magyarokat. A szétomlott
monarchia egykori külügyminisz-
terének gondolkodásmódját tűn-
tetően jellemzi az a bizalmas le-
vél, melyben tanácsokat adott a
trónörökösnek, hogyan alapo-
zza meg hatalmát, hogyan uralkod-
jék, ha elfoglalta már trón-
ját:

"Lelkiismeretemre nenezedik,
hogy ily hosszú levéllel foglalom
le a császári felség idejét, de köte-
lességemnek tartom, hogy min-
den kérdést részletesen megvilá-
gítsak, mely azzal függ össze,
hogy a jövő legelső és legfonto-
sabb kérdése az, hogy felséged
ilyen tanácsadókkal vegye kör-
ül magát, akik készek a kijelölt
nton haladni, tekintet nélkül a kö-
vetkeményekre."

"Az uralkodó csak nagy álta-
lánosságban jelzi az irányt és a
részletek elintézése a miniszterek
kötelessége. Egyetlen uralkodó
sem ösmerheti a törvények min-
den esinját-binját és egyetlen ur-
alkodó sem tárgyalhat le min-
den kérdést személyesen. Ez a
miniszterek dolga és hogy teljes
legyen a siker, olyan miniszterek
vehetik csak körül az uralkodót,
akik szívvel, lélekkel mellette ál-
lanak, akik egyetlen jelszót ös-
merhetnek csak: győzelem, vagy
bukás. A legokosabb emberek, fe-
lelősségteljes állásban, mindent
elronthatnak, ha gyávák. Vak
követők és vakon odaadó tanács-
adók nélkül, nem nyerhet poli-
tikai küzdelmet egyetlen uralko-
dó sem. Véleményem szerint te-
hát, a jövőendő embereinek legel-
ső és legfontosabb képességük az
legyen, hogy bűnnek tartásuk az
ingadozást, a habozás és legerő-
sebb reményük, az erő legyen.
Ezek az emberek legyenek tisz-
tában azzal, hogy Magyarország,
vagy Csehország politikai irányát
idejében, erélyesen meg kell szab-
ni és ehhez az irányhoz, tekintet-
nélkül bármire, — ragaszkodniok
kell.

"Mindebből következik, hogy
a jövő emberei lényegesen kü-
lömbözzenek a jelen államférfiai-
tól. Nincs szükségünk elsőrangú
politikusra, virágos beszédű
miniszterekre, mint Körber, Ple-
ner, vagy Baerenreiter, hanem o-
lyanokra, akik odaadó hűséggel

viseltetnek az ualkodó irányában,
akik alávetik magukat mesterük
akaratainak, akik hajlandók a
közvélemény követeléseit, vagy a
törvényhozás ellen, állást foglal-
ni, — a császár mellett, a császár
érdekeiben."

"Előrelátható bizonyosság,
hogy az első esztendőben a köz-
vélemény ellenszegül ezeknek az
embereknek. De a közvélemény
nem érhet el semmit. Ő felsége,
a német császár mondotta nekem
egyszer, — és ezt nem felejttem
el soha életemben, — hogy "Vox
populi, vox Rindvieh". (A nép
szava, isten szava, — helyett: —
a nép szava, szarvasmarha szava)
Azok az emberek, akik majdan
felséged szolgálatában állanak,
tartásuk sűrűn szemük előtt ezt a
mondást."

"Másodszorban, magától értető-
dik, hogy ezek az emberek, akik
családjukat és vagyonukat teszik
koekára, megkülönböztetett vi-
szonyban jussanak felségeddel.
Ezekben az emberekben, akik va-
kon szolgálják az uralkodót, va-
kon kell bízni az uralkodónak
és nem szabad elejtenie őket,
bármilyen erős harcot követel
megtartásuk.

"Az egész világ szmebehelyez-
kedett 1862-től 1866-ig Bismarck-
kal és ha Vilmos császár elejti a
kancellárt, sohasem lett volna oly
nagy, mint aminek most a törté-
nelem elősmeri."

"Harmadszorban attól tartok,
hogy Ausztriában nagyon kevés
embert találhatunk, akiben meg-
vannak a megkövetelt képességek.
Az utóbbi időkben sűrűn hangza-
nak el kijelentések olyan effe-
lejtett dolgokról, mint "parla-
ment" és "közvélemény". A mi
politikuskaink véleménye mindin-
kébb oda irányul, hogy ezeket a
dolgokat tartják a legfontosabb-
nak és olyan kifejezéseket is hal-
hatunk, mint például "a felsé-
ges nép".

"Alázatos véleményem szerint,
császári felség magyarországi mi-
niszterelnöke csakis egy feketé-
sárga tábornok lehet. A tábornok-
nak természetesen szüksége lesz
olyan emberekre, akik értenek a
törvényhez és akik helyette ta-
nácskozásokat folytatnak. A kor-
mányt szerintem, olyan emberek
alkothatják csak, mint például
Kristóffy és a "nemzet" hasonló
tagjai. Ugy hiszem, hogy Kristóf-

fy egyike a legokosabb, legrava-
szabb és legjellemtelebb poli-
tikusoknak, aki azonban csak vas-
kezü ellenőrzés mellett végezhet
értékes munkát. A vas-kéz pedig
az a tábornok lenne, aki a kor-
mány élére kerül."

"Minél többet gondolkodom
Ausztria felől, annál erősebben hi-
szem, hogy császári felséged mi-
niszterelnöke ott is valamelyik
hűséges tábornoka lgyen. Igazán,
e pillanatban egyetlen embert
sem ösmerek, akiben teljesen
megbízni és akiről tudnám,
hogy egyedüli irányítójának a
korona hatalmát és a monarchi-
kus császárság jólétét, — mely
két fogalom nekem egyet jelent,
— vakon elfogadja. A legtöbb
osztrák politikus nemzeti politi-
kát üz, népszerűséget hajhász,
hajlítható akaraterű és megböt-
lik az első komoly lépésnél. És
sajnálatomra kell bevallanom,
"hogy ezeknek az embereknek
táborába tartozik jóbarátimnak
legnagyobb része."

"Megl lehet, hogy az a tábor-
nok, aki a kormány élére kerül,
mítsem ért a politikához, de ez
nem jelent semmi komoly aka-
dályt. Az ő kötelessége csak an-
nak az iránynak magartartása lesz,
melyet felséged kijelöl neki. Ezt
a munkát odaadó hűséggel és e-
rős kézzel, rendíthetetlenül el
kell végeznie. A tábornok jobb-
keze a belügyminiszter lenne, aki
a politikus szerepét tölti be és a
tábornok politikai szótára lesz.
A belügyminiszternek ösmernie
kell a törvényeket, ő lesz a hi-
vatalos szónok és neki kell min-
den részletkérdést kidolgoznia."

"Ha magas állású katoná ke-
rül a kormány élére, úgy min-
den olyan katonai rendelet, mely
a birodalmi politikát szolgálja,
könnyen keresztülvihető és meg-
valósítható. Sűrűn fordulnak elő
összeütközések a katonai és pol-
gári hatóságok között, mint leg-
utóbb Prágában, — ésezek az
összeütközések csöppet sem válnak
hasznunkra. Ezeknek a kel-
lemetlenségeknek is utját vágjuk,
ha katonát helyezünk a kormány-
zat élére."

A Czernin-féle okmányok sorá-
ban megtalálta a cseh kormány
azokat a feljegyzéseket, amelyek
az 1905-től 1908-ig terjedő idő-
szakról számolnak be. Ezek a

(Folyt. a 10-ik oldalon.)

A Z Á R V A

IRTA: SZINI GYULA.

BALTAZÁR tizennégy éves korában árvaságra jutott. Az anyját egy hozták haza "Madame Angot" kék fehérbabos ruhájában, mert dallal az ajkán a színpadon halt meg.

A temetés után Baltazárt fölkereste a komikus, aki a leglágyabb szívű volt a társulatban és így szólott hozzá:

— Bzentul veled fogok lakni. Ne sirj.

És másnap elhozta magával az egész trófeumát, egyéb ingója egy sem volt, mint az ezüsttel bevont rézkoszoru, az elsárgult diszoklevél, egy pár meztelen lovassági kard és hozzávaló vivószerék. Néhány nap múlva már egészen otthonos volt a házban és úgy viselkedett, mint valami jó, megelégedett nyárspolgári apa.

A rücskös jellemzését, aki egy délután fölkereste őket, egészen zavarba ejtették azzal a családdal, szinte szertartásos esendél, amely a lakáson kényelmesen elterjedt. Nem szólt már a zongora és a levegő nem volt teli vidám kuplék tarka foszlányai. A jellemzés a selymes, nőies pamplagon valóságilag feszített, kőszáru a torhát, meghatótást, sőt lelkiismeretfurdalást is érzett. Lassankint azonban beletalálta magát a különös helyre, hamarabb, vidámabb lett és mikor este haza akart menni, nem eresztették el. A lakásadó asszonyával ugyanis hádlában állt, szívesen aludt tehát náluk. Idővel a látogatásait annyira megsokszorozták, hogy minden feltűnés nélkül maradhatott ott — örökre. Neki még trófeuma sem volt, amivel feltűnést tehetne volna az átköltözést. Egész vagyona, piszkos gallériái, néhány jelmeze a lakásadó asszonynál maradt előzőleg.

Minderről a bonviván idejekorán értesült. Egy hétig folyton lesütött szemmel járt-kelt, rossz kedve volt és azt hitte, hogy az emberek ujjal mutogatnak rá a háta mögött. Érezte, hogy őt kötelesség terheli Baltazárral szemben, jobban, mint a többi és addig nem volt nyugta, míg a sápadt fiút meg nem látogatta.

Mind a hármán a selyempamplagon ültek. Jobbra-balra a komikus és a jellemzés hosszú szájú pipából fújták a füstöt, középtől Baltazár ült és fennhangon olvasott a tanulókönyvből.

A bonviván szíve csordultig tele lett és az ablak felé fordult, hogy a kiboggyant könyvespöccet étközben kitorulhassa. A három színész sokáig hallgatagon nézett egymásra és mikor a bonviván egy elhatározott mozdulattal ledobta magáról divatos gallérköpönyegét, ebből megérzett a közös, de néma elhatározás:

— Nem hagyjuk veszni a Szellő Rózsá fiát.

Igy történt, hogy Baltazárt egy napon a fehérbabos asztalnál három nevelő apa vette körül. Valami refraktórium csönd és bonhómia uralkodott ebben az

ebédlőben, amelyet a három jóképű, tisztára borotvált arc sugárzott be.

Baltazár úgy érezte magát, mint valami mesebeli herceg a nevelő papjainak finom mosolygása között. Az evőeszközök ragyogtak, a tányérok tükröztek és a boros üvegek mulatságosan színes foltokat vetettek az asztalra. És egy dolgos, érdes, de tiszta kezű leány, akinek feltűrt ujjai alól kívánatos fehér bőre kandikált ki, tett-vett a poharak közt. Ha Borbála néha háttal állt az asztalnak és sulyos tömött kontya alól ép, üde nyaka látszott, a borotvált areok szemének iránya többnyire egy ponton talákozott össze, Baltazár figyelmét az sem kerülhette el, hogy ha Borbála valamelyikük mellett állt, kedvteléssel nyultak a pohárhoz, mert e közben végigcsusztathatták a kezüket a leány gömbölyű, ringó csipőjén. És néhánykor rajtakapta Borbálát, amint a benyilóban háttal egy sarokban húzódott meg, hogy a két fallal és összefont karjával mosolyogva védekezzen egy támadás ellen, amelyből a fiu már csak annyit láthatott, hogy a nevelő-apa némi zavarral a fogasra akasztotta gyorsan a kalapját. Baltazár még nem volt elég okos hozzá, hogy mindent értsen, de elég okos ahhoz, hogy mindent kiszinezzen.

A nevelő apák különben igen szigorúan és komolyan viselték a tisztjüket. Vigyáztak egymásra és a fiura, hogy rossz példát ne lásson, főként pedig ne kövessen. A gyöngéiket odahaza, amennyire lehetett, elpalástolták: a fiut rendre, pontosságra, engedelmesre szorították; elővették a könyveit és olvastatták, sőt ahol megértették őket, jó emlékeztüléssel meg is tartották. Megtanultak kitűnően latinul deklinálni, konjugálni és hézagos köztérpiskolai emlékeik bámulatos erővel támadtak fel. Baltazár játszva tanult köztük, mert vele együtt tanultak ők is az okos, értelmes és jó memóriájú emberek kedvtelésével.

A három neveiőpa tökéletesen boldognak érezte magát a tisztes, családi körben, ahol asszonyi kéz tartott rendet, alázatos, békés csendet, hogy mindig szinte megtisztulni érkeztek haza. Tetszett nekik ez a szerep, amelyet kitűnően játszhattak meg és amelyet saját maguk is élveztek. Lehet, hogy aggodalmasan gondoltak a jövőre, amikor Baltazár felnő, emberré lesz, megházasodni kíván és a csöndes fészék magától szétfoszlik.

Pedig Baltazár nőtt és fejlődött. Csinos, karesu fiatal ember lett belőle, akinek a lelke tele van minden széppel és jóval, amit odahaza oltottak beléje a világ legszegényebb és leglelkesebb emberei. Járt, mozogni, beszélni könnyen és ügyesen tudott mert ráragadt nevelőapáinak élelnek arekifejezése, képzett, szinte stilizált beszédmodora. Bármelyik társulat elfogadhatta volna őt kezdő hárszerelmesnek. De

mégis hiányzott belőle valami, ami a férfit teszi. Nem mozdult meg benne az ambíció. Alázatosan és engedelmesen várta, hogy mit fog vele csinálni az élet, amelyet még egyáltalán nem ismert.

Színész akarok lenni, — jelentette ki egy napon a családban. Egyszerre három ember ugrott fel erre a szóra és szinte kórusban kiabáltak dühösen:

— Színész? Csavargó! éhenkórász! naplopó!

— De hiszen maguk is azok, — vetette vissza szerényen Baltazár.

— Épp azért tudjuk! — felelték vissza.

A fiu ezidőtájt lett huszonegy éves. Az apák embert akartak belőle csinálni. És ezek a bohémek akik inkább éhen haltak volna, sem hogy kijárjanak maguknak valamit, addig alkalmatlankodtak előkelő emberekkel, amíg Baltazárnak egy édes, kellemes kis hivatal nem szereztek.

Mikor a fiu először ment hivatalba, alig győzte magát kiszabadítani az apák ölelő karjai közül. Mind könyeztek és néma csókkal kívántak szerencsét. Táán el is kísérték volna a hivatal küszöbéig, hogy baja ne essék.

Baltazár bevonult a hivatalába, az apák pedig komoran, ünnepesen összeültek a selyempamplagos szobában. Mindnyájan meg voltak hatva, alig tudtak szóhoz jutni, míg a bonviván erőt nem vett magán és így szólt:

— A fiúnak immár hivatala van. A katonasággal sinex többé már baja. Meg kell házasítani.

Kinos csönd támadt. A kérelhetetlen gondolat, amely valamennyiük szívének feküdt, ki volt mondva. Hét évvel lettek öregebbek azóta, amióta valami néma, vonzó erő következtében benépesítették a Szellő Rózsá gyöngéd, bokrétaillatú lakását. A hét év valóságos nyárspolgárokka változtatta őket, a szokásaik már megkivánták a csöndes, békés együttélést. De tudták, hogy amint Baltazárt megházasítják, a közös háztartásnak semmi összefüggése, semmi kapása, semmi értelme nem lesz. Szerte fognak széledni, talán el is fognak sülni, mert ahhoz, hogy új életet újra kezdjenek, nem volt elég kedvük. És szomorúan ültek együtt. A komikus sóhajtott fel először:

— Takaros, tisztos, okos polgárleányt kell neki választani.

És ebben mindnyájan meggyeztek. Sőt, mikor jobban meggondolták a dolgot, még arra is rájutottak, hogy mindhármuknak van egy-egy leányismerőse, akiből kitűnő feleség, gondos háziasszony válnék, akit talán maguk is elvettek volna, ha nem kellett volna az asszonyi Thespis bolond kordéjához esatolni. Színésznek nem való feleség.

Először a komikust mozgósították, hogy menjen háztűznézni. A komikus el is ment egy régi szállásadóhoz, akinek becsületes pénzbeszedőhöz, akinek Rozália nevű leányára huszonhat tavasz

mosolygott. Lesütött szemű, lesült haju, jószívű és félnék, szerelmes beszédű hajadon volt. Az aggasztósságtól csak piros arca választotta meg el, de meglátszott rajta, hogy az első alkalommal a világ egyik legbájosabb asszonyává lehet őt varázsolni. A színész nem a leánnyal beszélt, hanem az apjával.

Igy történt, hogy Baltazárnak odahaza egyszerre csak egy tömzsi, tövises képű urat mutattak be, a pénzbeszedőt, aki mögött egy dureás, fonyadt képű hajadon lépett be. Baltazár legelőször így látta.

— Rozália leányom, — hangzott a bemutatás. Baltazár a szem szögletéből vizsgáló pillantást vetett a leány bábuszerű mozdulataira.

— Fából van, — mondta magában és kellemetlenül érezte magát, mert sejtette, hogy gonosz helyzetbe került. Alig váltott néhány szót a leánnyal, bárhogy is igyekezett rajta a pénzbeszedő, hogy lelkessé tegye a társalgást. A hosszú, falábu, még a tövises szakállu apja nemsokára távozott is.

— No, hogy tetszik? — fordult a komikus feleséllanó szemmel Baltazárhoz.

— Fából faragott apáca, — felelte őszintén a fiu. A komikus elkomorodott, bosszusan hallgatott és csak jó idő múlva szólott meg:

— Igazad van. Vén is. Nem hozzád való.

Ezzel elment hazulról és csak késő este érkezett vissza. Másnap is épp, hogy csak aludni tért meg. Harmadnap szavát sem lehetett venni. Negyednap egészen kimaradt. Nem is jött többé vissza. Még a trófeumát se maga jött el, hanem csak elküldött érte. A komikus különös viselkedésének sajátságos oka volt: elvált feleségül a pénzbeszedő szerelmes Rozália leányát.

A csöndes ebédlőben üres maradt a széke és a két színes komoran hallgatott. Valamibe nagyon elmélyedhettek. Még a Borbála rengő-ringó csipője sem tette őket jobbkedvűvé.

— Aff... ene egye meg — szölt a jellemzés és eltolta a szájától a hosszuszájú pipa csutkóját. — De keserű ez a dohány. — És némi kevés logikai kapcsolattal tette hozzá: — Magának szerzett feleséget... a huncfut!

Baltazár nem volt jelen, különben elmosolyodott volna. A jellemzés bátran folytathatta:

— Tenni kell valamit. Ez így nem maradhat. Magam fognak leányt felhájszolni, ha kell, a föld alól is.

Csak a szomszédba kellett mennie, ahol egy virgóné, pisze leány nyiszálta a pulton hosszú késsel a kerek kenyeret. Az apja lábába pék, de jómódu ember volt.

— Ezek megbeesülnek a diplomás hivatalnok-embert — gondolta magában a jellemzés és szóbaállt a pohos pékkel. A diskurzusnak az lett a vége, hogy

(Folyt. a 10-ik oldalon.)

RONCON 1777-ik lén, hét és ricourt grófták el.

A lovag mőtözködött, vendégek dő ajtón s kivü a szobába:

— A királyom, nyissák!

— Tyü, tüköda el ma

A grófné maradt ámulig nem tud álmodik. Az revedett a akart, de a torkán.

— Seba, a lovag nylyik gazem

"Hollandi gyök. Hát n talmi és egy nem becsuk fognak föla ugyan egy ndvarnak. benne egy mesen hason de nem azé égom, nem taim, összel nál és külö nak derék, serény ügy afféle csip ki ne tudja amire akar Odakünn zott:

— A kir

— Várja felöltözök,

— Becsület nem fogok

A grófné a ruhái utá aietett.

— Légy szölt gyöngöd, a mil azöm neke eruságunk, pár hétig Ujra dö

— Ha az kednek, — hang, — b

— Nines a lovag. —

Kinyitott a katonák

— Mene tyom! —

— Amin kezem, —

A tiszt létől, hog lett.

— Nem pen, — m rozott par betörjek a

A grófné tőle.

— Nem egy negy csuzzam

— Egy a grófné Megező egymást, előtt, ho perc tart.

HAT ÉV

IRTA: AMBRUS ZOLTÁN

RONCONTOUR lovagot az 1777-ik év januári reggelén, hét és nyolc óra között, Méricourt grófné kastélyában fogták el.

A lovag már ébren volt s éppen eltökélt, amikor a váratlan vendégek dörömbölni kezdtek az ajtón s kívülről valaki bekiáltott a szobába:

— A király nevében parancsom, nyissák föl!...

— Tyű, teringettél! — káromkodta el magát a lovag.

A grófnének szeme-szája nyitva maradt ámulatában. Egy pillanatra nem tudta, ébren van-e vagy álmodik. Aztán a szeme megmegegyedett a rémülettől; szólni akart, de a szó nem jött ki a torkán.

— Sebaij, édes Zsófiám, — szolt a lovag nyugodtan. — Valamelyik gazember elárulta, hogy a "Hollandi levelek" írója én vagyok. Hát most le fognak tartóztatni és egy pár hónapra alighanem becsúsnak. De ne félj, nem fognak fölakasztani! A könyvem ugyan egy cseppet sem tetszik az udvarnak... az is igaz, hogy van benne egy és más, ami veszedelmesen hasonlít a felségsértéshez, de nem azért van előkelő rokonságom, nem azért vannak barátaim, összeköttetésem az udvarnál és különösen nem azért vannak derék, furfangos és pénzért serény ügyvéd-mesterek, hogy az afféle csipős kétértelműségeket ki ne tudják magyarázni arra, amire akarják.

Odakünn másodszer is fölhangzott:

— A király parancsára!

— Várják meg, míg a grófné felöltözik, — kiáltott ki a lovag.

— Becsületaszavamat adom, hogy nem fogok megsérülni.

A grófné éz nélkül kapkodott a ruhái után. A lovag segítségére sietett.

— Légy egészen nyugodt, — szolt gyöngéden, — olyan nyugodt, a milyen én vagyok! Ekkor szom neked, nem lesz egyéb bossúságunk, csak az, hogy egy pár hétig nem láthatlak!

Ujra dörömbölés.

— Ha azonnal nem engedelmességek, — szolt a parancsoló hang, — befűretem az ajtót!

— Nincs rá szükség, — felelt a lovag. — Rendelkezésre állok.

Kinyitotta az ajtót; a tiszt és a katonák beléptek.

— Moncontour lovag, ön foglyom! — szolt a tiszt.

— Amint láthatja, nem ellenkezem, — felelt a lovag.

A tiszt bocsánatot kért a grófnétől, hogy őt is zavarnia kellett.

— Nem járhattam el másképpen, — mentegetőzött. — Határozott parancsom volt rá, hogy betörjek a grófnéhoz.

A grófné csak azt kérdezte tőle:

— Nem adhat egy pár percet egy negyedórát?... hogy elbocsúzzam a lovagtól!

— Egyetlenegy percet adhatok a grófnének, — felelt a tiszt.

Megesküdték és megölték egymást, a tiszt és a katonák előtt, honnan, amíg egy egész perc tart. Aztán menni kellett.

— Sebaij! — biztatta kedvesét a lovag és csókot intett neki.

Levezették. De még az udvarból is fölkiáltott abba az ablakba, ahol a grófné sápadozott:

— A viszontlátásra!

Mialatt a grófnét bátorította, mintha még a bosszúsága is elpárolgott volna. Szinte derülten kérdezte a tisztől:

— Hová visznek?

A tiszt ridegen felelt:

— Nem azért vagyok itt, hogy önrel társalogjak, hane azért, hogy a kötelességemet teljesítem.

Ez egy kicsit sértette. Végre is, nem tolvajt fogtak el benne; a tisztnek semmi oka rá, hogy úgy felelgesen neki, mint egy semmirekellőnek.

A harag elhallgattatta. De ha a tekintete elárulta, hogy szeretné levágni a tisztnek a fülét, azt már nem lehetett leolvasni az arcáról, mintha aggodalom vagy gond bántaná. Olyan nyugodtnak látszott, mintha bálba vagy csatába vitték volna.

Pedig mégis furdalhatta valami. Mert amikor Páris sorompójának a közelébe értek, újra megszólalt:

— Tiszt uram, ha ön nemes ember, úgy meghallgatja a kérésemet. Nem kérem öntől, hogy álljon szóba velem, csak azt, hogy hallgasson meg.

Mintha egy süketnémának szolt volna.

— Nem szeretném, — folytatta a lovag, — ha mindenki megtudná, hogy ön engem a Méricourt grófné kastélyában fogott el. A grófné övegy, független, úra a tetteinek; nem róla van szó. Hanem nekem fiatal feleségem van, aki nemsokára anya lesz. A feleségem szeret; nem is álmodja, hogy megcsaltam, azt hiszi, Hollandiában járok. Le fogja sujtani, ha megtudja az igazat. És éppen abban az időben van, amikor a lelki megrázkódtatás testi vezedelemmel jár. A gyermekekre is végzetes lehet ez. És az első gyermekét várja; még nincs egy esztendeje, hogy a feleségem. Láthatja, tiszt uram, hogy nemesak a nemeségére hivatkozom, hanem az emberiségére is. Önnek módjában lesz úgy intézni a dolgot, hogy a feleségem soha se tudhassa meg, hol fogták el. Csak ezt akartam mondani.

— Hazugság volna, — felelt a tiszt, — ha azt mondanám, hogy sajnálom önt. Én Choiseul de Meuse vagyok és egy Choiseul de Meuse soha, semmiért se hazudik.

Vagy ugy?! Ez az a Choiseul de Meuse, akit Moncontour lovag felesége, amikor még d'Ormessen kisasszony volt, kétszer is kiköszöröztetett! Az már más!

— Sebaij! — szolt magában a lovag.

Egy megvető pillantás után, amelyre Choiseul de Meuse hasonlóval felelt, háttal fordított a tisztnek. Többet nem szoltak egymáshoz.

II.

Az előkelő rokonok, a jóbarátok és az ügyvéd-mesterek meg-

tették, ami tőlük telt, de az ítélet mégis szigorubbán hangzott, mint a lovag várta. Ugy szolt, hogy hat esztendő kell eltöltenie a vincennesi Toronyban.

És ez még csak a kisebbik baj volt.

Mert az emberséges Choiseul de Meuse mindent elkövetett ugyan, hogy titokban maradjon, hol fogta el Moncontour lovagot, de hiába fáradozott, esdeklelt, sőt hazudott is, ahol lehetett, — a dolognak ki kellett tudódnia.

Pedig Choiseul de Meuse még a hamis eskütöl se riadt vissza, hogy megkímélje a fájdalomtól és a veszedelemtől azt az asszonyt, akit szeretett. Megesküdtött előtte, az oltári szenségre, hogy a hollandiai hááron fogta el a lovagot és hogy merő hazugság, amit az udvarnál feeseznek. A katonái is befogták a szájukat, mert szerették a tisztet és félték tőle. De a lovag bírái, akik előt Choiseul de Meuse nem hazudhatott, s akik alig várták, hogy boszut állhassanak a "Hollandiai levelek" gonosz tréfáért, nem voltak olyan kíméletesek, mint Choiseul de Meuse. Minden fáradság kárba veszett; s a hamis eskü nemkülönb.

Egy héttel aztán, hogy a lovagot átszállították a vincennesi Toronyba, Le Noir, a várparancsnok, aki régi jó embere volt, közölte a fogolytal, hogy Moncontouré asszony beszélni akar vele.

— Megengedték hogy találkozhassunk? — álmétkodott a lovag.

— Ugy látszik, — felelt Le Noir, — az ön ellenségei nem voltak elkészülve rá, hogy a felesége fölkeresheti, mert eddig nem kaptam utasítást, hogy senkivel se beszélhet. Az ilyen esetekben pedig magam is megengedhetem a találkozást. Hát csak éljen az alkalommal, mert lehet, hogy már holnapról fogva senkit se bocsáthatok önhöz.

— Eljött! — szolt magában a lovag, mialatt örei köst lehaladt a lépcsőn. — Nem tudna semmit!...

A csodálkozás nagyobb volt, mint a megilletődés. Meg volt győződve róla, hogy Choiseul de Meuse el fogja árulni; s a grófnét várta, nem a feleségét.

Hanem, amikor a látogatás-egyházban megpillantott a kisirt asszonyt, akit már csak néhány nap válasszott el az anyaságtól, olyan meghatottságot érzett, amelyet még soha.

Az asszony a nyakába borult a azt mondta neki:

— Mindent tudok. Megbocsátok neked. Nagyon szeretlek.

— Milyen jószagos vagy te, édes Juliám! — szolt a lovag egy kisse elrészkenyvedve.

Most tegerte életében először.

Soha se idegenkedett a feleségétől. Ózinte vonalomból vette el és nemesak azért, mert látta, hogy szerelmet kellett szegénykében. Megbecsülte sok kitűnő tulajdonságát, s szeretettel, igaz barátsággal volt iránta. Először

neki, — hiszen nem tehet róla! — hogy nem tudta felbreszteni benne azt a szenvedélyt, amelyet nem egészen félesztendővel a házassága után a szép grófné kellett benne életre. Talán akkor nem is vette volna el, ha olyan-nak látja, mint a grófnét... amaz szeretőnek, ez feleségnek való.

De ha máskor is ragaszkodott hozzá, így még soha se szerette, mint ebben a percben, amikor, szegény, formátlanabb volt, mint valaha.

Vigasztalni kezdte:

— Ej, hat év nem olyan nagy idő! Még fiatalok vagyunk mind a ketten. Hat év hamar elmúlik. És meglásd, milyen halás lesz azért, hogy most ilyen jó vagy hozzám!... Majd meglátod, milyen boldogok leszünk még!

Ózintén gondolta.

— Hat évig nálad nélkül! — sirdogált az asszony. — És hat évig folyton arra gondolom, hogy te a börtönben vagy!

— Ej ez a börtön nem lesz olyan rettenetes, mint képzeld. Csak hogy éppen nem járhatok szabadon. De itt, a várban, kedvemre sétálghatok; a cellám pedig tágas, szép szoba. A derék Le Noir minden kedvezést megadott, ami megkönnyítheti a foglóságomat. Olvashatok, levelezhetek a barátaimmal... Sokat fogok írni, még többet tanulni; igyekszem tökéletességre vinni a latin, a görög és az angol nyelvben. És munkaközben olyan hamar elmúlik a nap, hogy az ember észre se veszi. Időnkint látni foglak... Ha most találkozhatunk, találkozhatunk később is. Eljősz, talán minden hónapban és elhozod a gyermekünket... Hat év! Nem olyan nagy idő az! És a gondolataink minden nap együtt lesznek néhány óráig, amíg levelet írunk egymásnak. Hat év! Hamar elmúlik az! Sokat fogsz foglalkozni a gyermekünkkel s hamar elröppen a nap. Amikor nem láthatjuk egymást, szórakozni fogsz. Talán többet fogsz szórakozni, mint ma gondold...

Már féltéssel gondolt Choiseul de Meusere.

A kisirt szemü asszony kitálta ezt a gondolatot, s végre elmosolyodott.

III.

A lovag egészen ózintén beszélt; csak nem mondott el mindent.

Nem mondta el, hogy nagyon várja a grófnét.

De hiába várta.

Az ellenségei nem feledkeztek meg róla, hogy a bosszújuk még nem tökéletes. Három nap se múlt el s Le Noir már megkapta az utasítást, hogy Moncontour lovag senkivel se beszélhet.

Erre már nem mondta a lovag, hogy:

— Sebaij!

De erős akaratú legény volt, akit a falszerencse nem egykönnyen nyen vert le a lábáról.

Reménykedett benne, hogy ha a felesége nem tudja kikönyörögni, a grófné módját fogja ejteni, hogy visszavonják a tilalmat. Elég összeköttetése van hozzá.

De addig se adta át magát a szomorúságnak. Szórakozást keresett és talált a munkában.

— Az ostobák! Nem jutott eszükbe, hogy könyv és írószám is van a világon! Nem gondoltak rá, hogy aki levelezhet a szeretteivel, nincs egészen elzárva tőlük! És így nem tudták megboszulni magukat, az ostobák!

Hanem anyai eszük mégis volt, hogy a tilalmat nem vonták vissza. Hasztalan könyörgött a feleség, hiába ravaszkodott a szerető, nem segített az előkelő rokonság pártfogása s kárba vesztett a jóbarátok minden erőfeszítése.

A grófnét nem engedték hozzá; a feleségét se láthatta többé és nem mutathatták meg neki a gyermekét.

Még az első eszendő sem mult el, amikor egyszer felöltött neki, hogy a grófné ritkábban ír és már nem olyan lángoló hangon, mint előbb. Olyan lassu volt ez a változás, olyan nehezen észrevehető, hogy amikor újra elolvasta a régiek leveleit, már ezekben is talált valami hüvösséget, ami előbb nem tűnt föl neki. Az is csak most keltette föl a figyelmét, hogy a grófnének mindig kitünő oka volt rá, hogy valamelyik napról elmaradt a levele, de

ezek a kitünő okok egy idő óta mind jobban szaporodtak.

Ez a fölfedezés majdnem fájdalmat okozott neki, mert gyanította s talán kitalálta a magyarázatot. Izgatott hangon írt a grófnének ezekről a rossz sejtelméről; kedvese kissé ingerülten felelt s szemére vetette oktalan féltékenykedését; aztán egy kicsit összekaptak a leveleikben; éles megjegyzéseket tettek egymás türelmetlenségére, hálátlan-ságára, önzésére, szeretetlenségére; utóbb már gunyos elmésségekkel is boszantották egymást; majd, ismét elkomolyodva, kissé elérzékenyedve, egymást megsajnálva, megint más hurokat kezdtek pengétni és kibékültek; de a régi hangot soha se találták meg többé, a neheztelesükből valami továbbra is megmaradt, mind gyakrabban tűtek össze s mind kiesnyesebb okokból, a kibékülésben egyre kevesebb volt a lázas öröm, a szenvedély hangjai mind több helyet engedtek a barátság hangjainak, s ha néha még a régi szövegeket használták, az író is, az olvasó is érezte, hogy mindez kissé hamisan hangzik.

A lovag eleinte szinte szenvedett e miatt, de rossz érzését nagyon enyhítette a folytonos munka, a megsokott szórakozás, a magánosság esőndje, a béke, amelybe börtönében beleléte magát.

Utóbb már nem tudott nehez-

telni a grófnéra, mert észrevette, hogy ő maga is elhüvösödött.

Hat év, fiatalbereknek nem nagy idő; de a negyedik évtől fogva egyre kevesebbet írtak egymásnak s a hatodik évben Moncontour lovag csak igen ritkán gondolt a szép grófnéra.

Nagy változás ment benne végbe ez alatt a hat esztendő alatt.

A felesége pontosan írt és az ő leveleinek a hangja mindig egyforma maradt. Ez az egyforma-ság nagyon megnyugtatta a lovagot. Az első esztendőben még el-elkomorodott, ha eszébe jutott Choiseul de Meuse; de később már soha se gondolt rá, máson járt az esze.

A felesége leveleiben egyre több szó volt a gyermekükről. És ő is mind gyakrabban gondolt a kis fiára. Megkapta az areképét; mindennap olvasott róla, mit esz-nál, hogyan erősödik. Tudta, mit gügyögött először, mikor tanult járni, mivel szeret játszani, hoya vitték, mit mondott. A hatodik esztendő elején már írni tanították és az első betűit elküldték az apjának.

A hatodik esztendőben már nem volt egyéb gondolata, csak a kis fia — és hogy milyen lassan múlnak a napok.

Türelmetlenül számolta előbb a heteket, aztán a napokat, végül az órákat.

Egy héttel a kiszabadulása előtt egyszerre csak elmaradtak a felesége levelei. Moncontour lo-

vag azt hitte, hogy neki meg kell örülnie, mert ez a hét soha se mulik el.

IV.

Mikor Moncontour lovag otthon megtudta, hogy a kis fia egy héttel ezelőtt meghalt, hirtelen az az érzése támadt, mintha valaki hátulról, orozva, egy iszonyu doronggal rácsapott volna a koponyájára.

Nem akarta megérteni, mi történt. Kábultan bámult az emberekre.

Hosszu idő telt bele, amíg egészen magához tért.

Körülnézett. Ahányszor egy új tárgyat pillantott meg, mintha mindannyiszor összefacsarták volna azívét.

Itt élt a kis fia. Ezeket a tárgyakat látta. Egyikkel-másikkal játszott is; rajtuk van a kis keze érintése. Ott nevetgált a napfényen. És esacsogott, kedves hangon, — amelyet ő nem hallott soha.

Egy egész élet mult el. Egy világ van oda. Itt valaki járt-kelt, futkosott, mosolygott, nevetgált, pajkoskodott, lármázott, betűket vetett a papirosra, beszélgetett a vincennesi Torony lakójáról, esőkra nyújtotta a száját... ez a valaki ő volt, testestül-lelkestül ő maga!... és ezt a valakit, — nem látta soha!

Azt mondta a kisirt szemű asszonynak:

— Nagyon vétettem ellened, de nagyon megbűnhődtem.

A KÉK ÁLOM

IRTA: ADY ENDRE

BÉKESSEGES Münchenben egyszer öt ember fölfedezte a kék álom szigetét. Ott az Isar partján esodálatos szigetek vannak. Sör és gyermekes derű önti körül e szigeteket. Ugy gondolom, sokan élhetnek ott a lélek Robinzonjai közül.

Ez öt ember az ember-sors egy rejtélyes tréfája folytán össze-erődött. Egy földzug emberei voltak egyébként. Ama mérgezett alakjaiból az emberi nemnek, kiket általában művészeknek neveznek. Ki festett közülök, ki csupán álmodott. Egy talán írt is és a muzsikát valamennyien szerették.

Ugy sejtem, hogy lényeges már elárulni: az ötnek kettője asszony volt. Az egyik olyan asszony, kit polgárián is asszonynak hívnak. Ura volt neki már és talán esete is. Elhagyta az urát és azt fogadta: a szerelmet szintén. Vászorra szánta minden jövő álmát és színekért líhegett.

A másik asszony leány volt még. Nagyon fehér és reszkető leány, az elsőnek rokona. Ez a leány, ez a szűz asszony pedig az ismeretlen serelem elől menekült, melytől borzongott.

Higgyék el a szatirok, hogy élnek ilyen asszonyok. Ezek elfinomult embervirágok s ha többen volnának, szebb és illatosabb volna a föld.

A férfiakról úgy vélem, hogy idegbajosak lehetnek. Fialatok mind a hárman, de olyanok, kiknek már volt joguk álomszigeten kikötni. Itt hát, Münchenben, a kék álom szigetét eveztek. Mindnyájan a nagy élet elől kívántak elrejtőzni. Valószínű, hogy a férfiak a nők elől is szöktek. Szándékosan fölbujtották magukban

a művészt, hogy elnékülözhessek a szerelmet. Ez már régi és sokszor fölsült védekezése a gyöngébb és érzelmesebb férfi-fajtának. És mivel a férfiak nők elől szaladtak és férfiak elől a nők: találkoznok kellett. A nagy szerelmi harcban még a menekülés is a másik nemhez vezet.

Boldogság lakozott a kék álom szigetén. Minden gyöngédséget adta minden másoknak az öt ember mindegyike. És soha még egy el nem aludt az a bestia, ki esőkokat fal, mint az öt ember körében.

Tavasza hozta össze őket: az Isar partján vagy a nagy angol parkban együtt bolyongtak egy alkonyatig. Nyáron együtt rándultak ki hüvös tájakra. Ősszel fölváltva itták egymással a teát és megosztották egymással az élet legszentebb, legfinomabb szomorúságát, mely bizonyos szíveknek olyan nagyon nagy édesség némely őszi órákban.

Szerették és biztatták egymást művészi, sokszor bus okoskodásaikban. Megérezték, melyik dalt kell kihívni halkan a zongorából, ha valamelyikük sóhajtott. A kék álom szigete esodálatos sziget volt. És München lelkének nincs kegyetlen áradása. Nem szakgatja meg a legfureszább álom-szigeteket sem.

A tapasztaltabb asszony volt a legkékebb az öt ember kék szigetén. Valami új, szűz romantika papnőjeként árasztotta egész szép lényéből a tisztaságot és az áhitatot. Oh, igazán tiszták csak azok tudnak lenni, kik kóstolták már a vétet.

Szerelmes vágyak és csókok durvasága messze kerülte így az öt ember szigetét. Szerették őket

egymást, mintha megelevenedett kép avagy szobor voltak volna. Szerették egymást, miként az új-fajta, fehér zenét, a csöndet, a tavaszt, a titkos némaságot avagy az őszi szomorúságot.

El nem készülődött a kék Isar tájáról egyikük sem úgy érezték, hogy egy távozó gondolat is elmosná az ő álomszigetüket. És úgy érezték, hogy itt kell bevárniok nekik az elmulást, mely nem lesz szomorú. Összefogodznak öök ötén, valamit énekelnek és ekkor esőndesen elsütyed velük a kék sziget.

Nem tudnám én megmondani, meddig élhettek volna ott öök együtt. Hiszen különös, de való-ságos emberek voltak. Réven-régen elföldelték öök már ama legendát, hogy csók és vihar az élet. Mi másért is menekültek volna békesseges Münchenbe? Ha el nem pusztít a lázam, ott bu-vok el majd egyszer én is. Utolsó napjaimat fölesőkoltatom a esőndességgel.

De a kék álom szigetét már nem fogom megtalálni. Az öt ember nyomát is hiába keresem majd. Bánatosan sietek s emondom, mi történt.

Egy alkonyaton a tapasztaltabb és testesebb asszony az egyik férfival egyedül ült a szobájában. Talán éppen hóolvadás ideje volt. Mert csak a régi időben s régi egészségű emberek vére tudott májusig várni. Ma már tél végén jönnek a veszedelmek a vérre.

Hallgattak az asszony és a férfi. Világot nem gyújtottak és egymás arcát nem láthatták. Fe-jeikkel közeledtek tehát esőndesen egymáshoz. Talán mondani akartak egymásnak valamit. És a kissé már vak alkonyatban az

arcuk összeértek. És ha képek lettek volna, akkor is megcsókolták volna egymást. Nem kívánták, nem akarták ezt a csókot, de ajkaik meggyuladtak. Mert öök már ismerték a csókot s mert mindnyájunknak a multunk parancsol.

Megrémültek s mintha künn vihar indult volna. Az asszony halk sikoltással szaladt a lámpához, hogy felesavarja.

Éppen érkezett a másik asszony a másik két férfival. Ezek hárman nem láthattak semmit s mégis szokatlanul égett az arcuk. Csodát mondok: azt az egy vigyázatlan, véletlen csókot mindannyian kapták. És félelmes, szomorú volt már ez az este is. Fölebredt a mult ajkaikon s elaltatott vérük lázongott. A férfiak az asszonyok ajkait lesték egész estén s az asszonyok borzongva hunyták le minden percben a szemüket.

Békesseges Münchenben, a kék Isar partján, szokatlan vihar-felhők tornyosodtak egy kis sziget fölé. A kék álom szigetét úgy tépte a szélvész, mintha csipke lett volna. Egy éjszaka az egyik férfi megszökött az egyik asszonnyal. A másik asszonyért szörnyü hareba fogott a másik két férfi. Egy asszony pedig, a csókra nem született, finom asszony, megszökött a két férfi elől. De már magával vitte a fátumot, mely egy majd utjába kerülő harmadik férfi birtokává teszi.

Egy csók megölte a kék álom szigetét. Az Isar partján, békesseges Münchenben én majd hiába fogom e szigetet keresni s meg-yegek, — bizonyosan odamegyek mégis.

A MAGYAR FAUST

IRTA: TÓTH BÉLA

RÉGI dolog, hogy Hatvani István, "Debreceni híres tanára", ártatlanul keveredett a bűvösség hírébe. Lehet olvasom, a ki erre azt mondja: hát keveredhetik valaki bűvösség hírébe nem ártatlanul? A XVII. század esodatevőinek, aranyesimáinak, lélek-élczőinek és száz másféle rejtelmes embereinek története azonban azt bizonyítja, hogy e korszak némely alakját a bűvösség vádja ellen megvédelmezni nem fölösleges. Az a nagy misztikus hullám a francia forradalom előtt a kétkező bölcselet reakciója volt. Csak a legerősebbek tudnak megélni hit nélkül. A múlt században még tudományos emberek is jóhiszeműleg merültek a természet ismeretlen erőinek buvárlásába, és autoszugesztio révén gyakran szentül hitték magukról, hogy az ördög-gelel cimboráznak. A Casanova és Cagliostro fajtajabeli világesalók pedig örömet vettek magukat körül varázslás nimbuszal. A mi tudós, istenfélő és becsületes Hatvani Istvánunk nem tartozott e két kategória közül egyikbe sem. Soha nem hitte magáról, hogy természetfölötti erőkkel rendelkezik; és soha nem is akarta elhárítani senkivel. Mint már *Mendemondák* könyvemben (111. lap) megírtam, Hatvani István mint pap, orvos, professor, természetvizsgáló, filozófus és ember egyaránt tiszteletreméltó, nagytudományi alak volt. Erről tanuskodnak korának legkiválóbb színvonalán álló munkái, erről kortársai, erről levelezései és későbbi életírói. Hogy mint keveredhetett a bűvösség hírébe, valóban nehéz megérteni. Leghírhírbő az, a mi KAZINCZY SÁMUEL hajdukerületi főorvos († 1855.) alább következő csufolódo iratából is sejlik: hogy az érdemes Hatvani Istvánt tudatlan vénasszonyok nyelve kiáltotta ki az ördög cimborájának, talán azért, mert a kitűnő fizikus meglepő kísérletei Debrecenben feltűnést keltettek, és akkorátjt ott még esodasámba ment "Fából csinált rezes nagy látvány, Üvegányérral, mint malomkő."

S ha hozzá frsz, megelt a menykő."

KAZINCZY SÁMUEL 1816-ban került a debreceni kollégyiomba s ott, Hatvani halála után husz évvel, sokat hallhatta a bögrégeteg módjára felszaporodott meséket. Alkalmasint röstelté, hogy a díkság ily ostobaságokat fecseg; és a guny fegyverével indult a babona ellen, megírva azt a csufolódo művecskéjét, mely sokáig csak másolatokban volt ismeretes. Igen elterjedt így is, valamint a többi "csicsvai" (Nem "csittvári", v. ö. Szirmai A., Not. hist. com. Zempliniensis, 340. l.) krónika-forma kézirata, mely egész a század közepéig, sőt azon túl is, sürin forgott a tanultok kezén. E többnyire tilos és "padalatti használatra" szánt másolatoknak, ép ritkaságuknál fogva, megvolt a maguk erős hatása. E jelenség megértési véltünk, mi lehetett a nyomtatás feltalálása előtt a könyv. Egész terjedelmében adom ezt a jóízű kis munkát, mely voltaképp célját" tévesztette, mert a Hatvani Istvánról szóló magyar Faust-legendák fő forrása lett, holott ép azért íródott, hogy e bohóságokat azontul minden józan ember röstelje az ajkára vemi.

DEBRECENI PROFESSOR HATVANI ISTVÁN ÉLETÉBŐL TÖREDE-
KEK.

"Boldogok azok, akik nem látják és mégis hisznek."
ELŐJÁRÓ BESZÉD.

Kegyes és Nem-kegyes Olvasó! Ha meggondoljuk, pedig meg kell gondolni: az okatlan állatoktól az em-

bert nem egyéb különbözteti meg, ha nem a babona.

Miben különböznek Bakai sógor a lovától? Abban, hogy ő babonás, a lova pedig nem. Miben különböznek Jutka néni az öbéli kutyájától? Abban, hogy az nem babonás.

Szokták ugyan mondani, hogy az embert az ész, az okosság különbözteti meg az okatlan állatoktól: az én ítéletem szerint, nem elmulthatatlanul szükséges az, hogy ha valaki ember, legyen esse. Ha van jó; ha nincs: az sem tesz semmit. Epen ilyen értelemben volt, esküdt uram, főbíró ur, tisztelendő uram, sőt, köztünk maradjon a szó, nagyságos uram is. Nincsen egyéb oszlopa a társaság boldogságának, nincsen hatalmasabb eszköz a birodalmak virágoztatására mint a babona. Meg kell nézni a római, egyiptomi és egyéb birodalmak történetét.

Ezek ugy lévén, csaknem agyon csodálkozom magam azon, hogy találhatunk olyan balgatagok, a kik nagy trállával prédikálnak a babona ellen és iszonyu szemtelenséggel esküsznek, hogy nincsen kísértet, feljáró lélek, garabancs deák, varázslás, boszorkány, tápos, ördög s pokol. Én magam láttam, hogy az öreg Szabónéknak szem-tül-szembe megmondták, hogy hazudik, mikor azt mondja, hogy látta a boszorkányt a kulcslyukon bemenni.

Micsoda szemtelenség már ez? Hát honnan tudják azok az urak, hogy nincs kísértet?... Nem látták? Mint ha bizony a mit ők nem láttak, nem is volna. Soha bizony! Az ilyen agyafurt kőnyonfityes locsogsóknak következése után az, hogy a szent csudáknak hitele napról-napra csökken, és ha eleje nem vevődik, ma-holnap a szent hit oda lesz.

Hogy annakokéért a szemtelen urakat megszegyenek és a babonaságot, ezen praerogativáját az emberi nemzetnek, lábra állítsam: ime, olvasom, kezedez-adom Hatvani István biographiáját. Nekem ezt Pörzse nénem beszélte, neki pedig Karl a pap szolgálója, a ki ismét maga szájavallása szerint, hiteles embertől hallotta. Ezt azért mondom hogy ha valaki kétkelne annak igazsága felől: azt én egyenesen Örsze nénemhez igazítom, ő pedig haladék nélkül Katira, a pap szolgálójára, a ki megint kétség kívül tovább.

Hogy tehát ez a sok lófás-futás elmaradjon: commendálok minden becsületes embernek, hogy inkább csak nekem higyen, a mint hogy lehet is. Egyébiránt Istentől sok áldást kívánok és vagyok

A kegyes és nem-kegyes olvasónak
holtig élő barátja
az író. K. S.

Ama nagy tudósnak, professor Hatvaninak életéből némely töredékek.

A múlt századnak utolsó felében élt Hatvani. Ő rendkívülvaló ember volt. Neki épen olyan könnyű volt szelvést, fergetegét csinálni, mint a legnagyobb égi-háborút széljel parancsolván, az eget kideríteni. Neki mind-egy volt, akár egy varró-tű fokán keresztül bujni, akár szájjaszállá változni. Epen olyan könnyűséggel repült a levegőben, mint a milyennel szállott a földnek gyomrába. Az utó földi lelkek szintugy tédet-fejet hájtottak neki, mint a levegő spirítusok. Egyszóval ő (köztünk maradjon a szó) tudákos volt.

Született halála előtt egy néhány esztendővel. Az anyja, míg terhes volt vele, szüntelen hétfélt sárkánnyal álmodott; és mikor a világra kibujt, az öreg favorita egyszerre kiadta páráját. Gyermekekorában igen édesde-

den hallgatta a szolgálóknak, dajkák-nak a Veres vitézről, Sármán királyról, tápos lórról, nyulfarkáról való meséket, és már tíz éves korában tudta a kereszttutak titkait, ismerte sz. György éjszakájának boszorkányos történetét. Mindennekútána pedig a tudományokat a hazai iskolában elvégezte: még inkább nevedekett a *medgyia* után való szomjusága. A szomjusághoz járult még az éhség; s már tovább nem állhatta; elhagyta hazáját és betedhetőség ellen elutazott. Én szavahihető embertől hallottam, hogy a fekete iskolába is járt volna s tán Debrecenbe sem jött volna, ha professornak meg nem hívták volna.

II.
Nagypéntek éjszakája volt, egy irtózatos fekete éjszaka, a melyben meg volt, a mi csak egy borzasztó éjszakahoz megkivánatik. A vak sötétség oly sürű volt, hogy kézzel lehetett fogni. A szél fujt; a mennydörgések szaladgáltak végig az égen, s egymást érték, a mennyel boltozatot kétféle hasító villámlások. Egyszóval kiholt-nak látszott az egész természet. A mi tudákosunk a czegeled utcai temetőnek keresztútján egy fekete köpenyeg-be burkolozva mormolta bibájós imádságát. Hétszer dobbantotta meg a földet: és ugyanannyiszor rendült az meg. Végre megnyílt a föld; egy nagy kigyó csupa lángból emelkedik fel, szájában tartván egy fekete könyvet.

— Ah, csakugyan itt vagy valahára! így kiálta gonosz nevetéssel a mi tudákosunk; és sebesen kikapja a balkezevel a kigyó szájából a régen keresett könyvet s kemény lépésekkel sietett haza szobájába.

Jól tudta az öreg Sárának gyermekkorában hallott meséiből, hogy ilyen esetben a földi lelkektől három lehetetlenséget kell egymásután kívánni. De mit kívánjon hát? épen azon tőrte az eszt. Most megállott, azt akaráván jelenteni, hogy épen az a baja van az esztének. Majd a fejét rázta mintegy annak a jeléül, hogy nem ért semmit, a mit gondol. Majd ismét ütötte öklével a homlokát, mint ha erővel akarta volna magát feltalálni. Hosszas töprekedés után feltalálta magát csakugyan, s ennek jeléül olyan bravót kiáltott, hogy Karalné ifju asszony, a ki épen az ablak alatt ment el, ájulva rogyott le.

A nyárzalevel suttogásához lehetett hasonlítani a rablelkek odamenetelét, a kis fekete könyv kinyitására.

— Mit parancsolsz? kérdé borzasztó hangon a lélek.

— Azt, hogy hozzátok nekem ide! bagolyrak tavalyi tojását.

Sikoltással borultak a rablelkek lábathoz.

— Mit parancsolsz?
— Azt, hogy hozzátok nekem olyan néma gyermeket, a ki szólni tud, vagy pedig az egész világon levő ször-szálat hasogassátok négyfelé, és minden részelt szurkálássátok ki pipaszárnak.

— Azt parancsolom... (itt megakadt a tudákos)... hogy hozzátok elé nekem Cicero azon munkáit, a melyeket halála után írt.

A rablelkek biralmasan sikoltottak: Rabjaid vagyunk! — s eltűntek.
— Csak látom én, hasznos a dajkák meséit meghallgatni és a szolgálók tanácsát követni a szót a mi tudákosunk, s betette a fekete könyvet.

látni azokat a sokféle gunyoló ábrázásokat, a melyeket némely uraságok, de kivált asszonyaságok mutattak, midőn a mi tudákosunk, mivel ő is ott volt, felállván, az egész uri kompániát kérte, hogy holnap szegény házához alásznák meg magukat. Egyik az orrát fintorgatta, másik a száját bigyesztette félre, harmadik a szemöldökét ráncolta össze, negyedik egész csömörrel fordított hátat, ötödik szomszédját kérdeste, miféle ember lehet az? De ki tudná előszámlálni a sokféle gunyoló tekinteteket? A bíró vágott a szemével és az invitációt elfogadta, s utána az egész uri kompánia megigérekzett.

Az első, a miben az ebédre menő urak és asszonyok megültek, az volt, hogy a professori háznak a kémenye, a melyet messziről szemügyre vettek, nem füstölt. Különb-különb-féle módon gondolkodtak a mi uraink, ennek látására. Mikor pedig a konyhában a tűzhelyen fekvő hat pár cirrus kanacsákat megpillantották: egy erőltetett mosolygás eléggé megmutatta kedvetlenségüket. Hát még mikor a szobákat mind íresen találták?... Meghökkenve néztek egymás szemé köze, s egy akaratjuk ellen való nevetés tört ki mindenkinek száján. Egy kisdud ajtó volt még hátra. Benyitják s ott látják a mi tudákosunkat mélyen elmerülve. Egész galánt zavarodással, mint a milyent szoktak ma affektálni a pallérozdás fiai, kéri az egész uri vendégektől az engedelmet, hogy ő egy órával későbbben várta volna őket, s ezért nem fogadhatja, a mint kellene. Mindazáltal azt mondja végre: "Tessék bejönni". A vendégek nem győztek csodálkozni a szoba kisdud, de takaros voltán. Bemennek egymásután; és ime a kisdud szoba észrevétlenül úgy kifügült, hogy a vendégek mindnyájan befértek, ámbár némely urak és asszonyok jó nagy spatiumot foglaltak el.

A mi tudákosunk kiment; s csak lehült szemük-ésájuk a vendégeknek, midőn egy liberális inas által az asztalhoz hívódnak. Megpillantják a pompás ebédöt, melyet egy fertállal előbb íresen találtak. Leülnek. Hogy az asztali készület fejedelmi volt, hogy az ételek a legválogatottabbak, hogy a borok a legjobbak, hogy minden vendég szolgálására egy-egy liberális cifra inas állott; egy szóval, hogy az ebéd a legnagyobb parádával, traktával volt, a melylyel csak valaha volt ebéd a világon: ezt már említeni sem kell, s minden, a ki csak a kis könyvnek híret hallotta, magától tudhatja. De azt senki sem tudhatja, micsoda váratlan jelenés lepte meg az egész uri kompániát. Ugyan mi volt az? Az volt a csoda, hogy az ebédnek falai nagy hirtelenséggel kiszállítottak, kivrágóztak és különb-különb-féle gyümölcsöt termettek. A vendégek majd ki-bámulták a lelkeket is. De hogy is ne? Nagyon furcsa volt az, hogy midőn asszonyaság nagyon megkivánta a háta megett függő ugorkát, s azt egy késsel le akarta vágni, a férje egy irtóztatót kiáltott: Te, az erromat!... ugy hogy a madám a kést lejtében a kezéből kiejtette. Epen így járt a szolgabíró, a ki egy uri tükköt akart volna leszakasztani; de a szolgabíró így dörmögött, hogy a fejét ne bánt-sák.

Egy darab ideig minden udvarokban és társaságokban a professor Hatvani ur pompán ebédjéről folyt a diskurzus: de senki meg nem tudja mondani, hogy honnan vette a mi tudákosunk az abhoz való készületeket, amíg az újságban ki nem jött, hogy a török császár folyó évi október 17-én

neki meg kell
hét soha se

our lovag ott
y a kis fia egy
halt, hirtelen
lt, mintha va-
va, egy iszonyu
t volna a ko-

értteni, mi tür-
mult az embe-

bele, amig egé-
nyszor egy új
meg, mintha
efacsarták vol-

Ezeket a tár-
ikkal-másikkal
van a kis keze
tgélt a napfé-
t, kedves han-
nem halott

mult el. Egy vi-
alaki járt-kelt,
zott, nevetgélt,
háztott, betüket
beszélgetett a
lakójáról, csök-
sáját... ez a
testül-lelkestül
a valakit, —

Kisirt szemű
item ellened,
shódtem.

és ha képek
is megéskol-
t. Nem kíván-
zt a csókot, de
tak. Mert ök
sókot s mert
multunk pa-

mintha künn
a. Az asszony
zaladt a lámpá-
rja.

a másik asz-
férfiúval. Ezek
ttak semmit s
gett az arenk-
az egy vinyá-
sókot mindány-
félelmes, szo-
az este is. Föl-
ikon s elalta-
ott. A férfiak
t lesték egész
ok borzongva
pereben a sze-

phenben, a két
katlan vihar-
k egy kis szí-
alom szigetét
z, mintha csip-
gy éjszaka az
köött az egyik
k asszonyért
zott a másik
zony pedig, a
tt, finom asz-
a két férfiú
al vitte a fá-
id utjába ke-
fiú birtokává

a két álom
urtján, békes-
majd hiába
eresni s me-
odamegyek

minden szakácsát megszínórozta, mert 16-ik októberben, melyen a tudákos ebédet adott, egész udvarával éhen maradt.

IV.

— Pista megállj, mert mindjárt megüt a hetvenhét láncos meaykó! rákiált a mi tudákosunk a kocsisára. A kocsis meg is állott. És, ime, a lovak előtt csak fél lépésnyire esett le a tüzes istennyila.

V.

Egy deák hozzá megy egy időben, s kezd neki valami titkos dologról beszélni.

— Nem értem, mit beszélt domine, mond rá a tudákos. Szóljon világosabban, mikor esett a dolog?

— Tegnap éjfélen és tegnapelőtt ugyanakkor, felel a deák.

— Ki hirdette a praelectiót?

— A rendes apparitor. Éjszaka 12 órakor minden házba beküldött: Clarissimus Dominus Hatvani praelectionem instituit.

— Mit gondoltak akkor magok, domine?

— Nem tudom. Hibetelen, hogy semmit sem. Olyan, álmosak voltunk, hogy. Hanem mégis felkeltünk, azt gondolván, hogy valami különös dolog fog professor ur profiteálni.

— Nos...?

— Kevés idő múlva tisztetes professor uram is feljött a hosszú fekete kaputban (a fogásra mutat) és praelegált.

— Én nem praelegáltam, mert már egy hete, hogy az ágyból fel sem keltem.

— De hát kicsoda praelegált?

— Hát valami rossz lélek.

— Mi is ugyanugy gyantottuk. És most professor ur tanféséért esedezem az egész gradus nevében.

— Jöjjön hozzám félóra múlva, akkor megmondom, mitévők legyenek. A deák elment.

A mi tudákosunk mély gondolathat merült.

Alig kezdte éjféltájban hirdetni a praelectiót az apparitor: a midőn a deákok, várakozással teljes léven, az auditoriumba összegyűltek. Jön csakhamar a professor-Hatvani épen azon fekete kaputban, a melyben eddig látták. A deákok az auditoriumnak már az előtt hámuval behintett padimentumán kecske nyomokat láttak. Mindjárt rákezdtek: "Erős várunk nekünk az Isten"... Az auditorium megrendült.

— Köszönjétek!... mert ha ezt a praelectiót elvégeztém volna: az enyéim lettetek volna mindnyájan! S mint a kutya fogait csikorgatván, a rossz lélek ezzel az ablakon kirepült.

VI.

Ismeri a jó féle olvasó azt a vastag embert, a ki az ablakon könyököl? Nem? Azon csodálkozom. Ő nagy hazafi, mert csupa patriotizmusból hat font húst, s hat itce bort fogyaszt el. Ő nagy szent, mert annyira irítozik a büntől, hogy egyebet sem csinál, hanem asztaltól, a hol neki rendes lakása van, az ágyáig, vagy néha az ablakig csak elballag és onnét vissza. Ő nagy apostol; mert a ki az ablaka alatt elmegy, rákiált és térítget. Egyszóval veres barát. Pater Vaniloquens. Hallják csak, mit beszél a mi tudákosunknak.

— Clarissime! Megálljon kend egy szóra. Kend haereticus ugy-e? A mi tudákosunk egy gunyoló tekintetet vetvén reá, hallgat.

— No micsoda insolens ember kend, clarissime! En' kendnek javát akarom. Miért nem felel kend? Tán hibázik kendnek valami, ugy-e?

— Azt nem tudom; hanem azt tudom, hogy atyaságodnak hibázik; s mindjárt is fogok róla tenni.

Morgott valamit s balkezével a barát felé intett.

Ő atyasága elbámult; soká bámult az ablakon a mi tudákosunk után, míg végre szemel elől elvesztette. Megunván a bámulást, be akarta húzni az ablakon kidugott fejét, de nem tudta, mert a szarval, melyek ez alatt tudta nélkül nőttek, be nem eresztették.

VII.

M. J. egy épen olyan együgyű, mint gazdag ember, megy a mi tudákosunkhoz.

— Tiszteletes professor uram! Egy igen nagy bajomban fáradozom: Ha meghallgat: én, a mi telik tölem szívesen szolgállok. Nagy baj, csak hogy én oka nem vagyok.

— Mi baja kelmednek?

— Az, hogy a feleségem ma egy hete meghalt.

— Már barátom, azt fel nem támaszthatom.

— Nem is kell. Azt ne cselekedje. Eleget gyötrött életemben; hadd nyugodjék már szegény. Most is az faj a lelkeknak, hogy holta után is bánt.

— Hogy hogy?

— Ugy, hogy a lelke feljár. Az éjtszaka is az egész házat felzavarta. Már az egész világ tudja; ugy szegyelem, hogy...

— Már most mit akar kegyelmed?

— Tiszteletes uramat kérem szépen; tudom, hogy tud a lelkeknek parancsolni. Itt 200 tallér számára. Igaz ugyan, hogy makacs egy lélek, az én megboldogult galambom, az Isten nyugossa meg, tudom lesz baja vele; ámbár egyébiránt Marcziné komám asszony azt mondja, hogy a szép szónak mindig engedett egész életében, és azzal nagyon sokra lehetett venni. Ha eltöltja tiszteletes professor uram a házaatól: bizony megiszolgálom.

— Értem. A többi az én dolgom. Hallja kigyelmed, erről egy szót sem többet senkinek.

— Értem. Néma legyek mint a lovam.

Közelgett az éjféli, midőn a mi tudákosunk egy fekete köpenyegét kifordítva magára veszen, a cegléd utcai temetőbe ballagott, s a M. J.-né sírhalmát felkeresi. Ördögös imádságot mondott és ugyanott várattatott vesszejével. A vár közepére maga leült s várta az éjfélt. Út az óra... Tizenkettő. — Nagy zugó szél támad egyszerre. A mi tudákosunk mindenfelé vizsgálódott, de semmi legkissebbet sem vett észre. Hát egyszer megjelenik egy csupa köpedelem állatú-nemény. Először hasonlított egy sárkány-kigyóhoz; azután, olyan lett mint egy ludibáru fekete kutya, végre pedig egy veres vaddisznó, a sirt rőfögve. Látta a mi tudákosunk, mint turvasorrával egy lyukaj, mint mint buzza ki agyarával a holttestet a sírből, mint rázza azt meg nyakánál fogva, mint hullanak ki annak egyszerre csontjai a földre, mint buvik a bőribe és mint szalad egyenesen a városba, mint egy megtestesült kísértet. Kevés idő múlva a városban nagy zaj, "kísértet" kiáltás hallatik... A mi tudákosunk összeszedé a csontokat és rá állt.

Ehol jön vissza, kibuvik a maskarából és keresi a csontokat a veres vaddisznó. Sok vizsgálódás után meglátja a tudákos, a csontokon csendesen ülni; nézi sokáig merően. Végre hozzá ballag és a várat megkerülvén, emberi nyelven kezd szólni hozzá a disznó.

— Ember, add ide a csontokat.

— Disznó, a csontok nálam nincsenek.

— Nyomorult halandó töled nagyobb tiszteletet érdemlek. A csontokat add ide, a melyeken ülsz.

— Engedje meg, disznó uram; nem illik az embertől illőszékét elkérni.

— Pompásabb trónust adok azért neked.

— Soha se fárassz magad.

— Ne tréfálj velem. Hatalmam nagy bosszúállásom rettenetes. Add ide a csontokat.

— Majd gondolkozom róla.

Minden percentés igen drága nekem. Egyszóval, akarod-e a csontokat által adni vagy sem?

— Ugy érzem magamban, mintha nem akarnám.

— Reszkess haragomtól!

Ekkor egy éktelen visítást tesz a veres vaddisznó. Minden kigondolható és ki nem gondolható discordiák

voltak abban, utálatos torkának pokolbeli lármái. S ime számos tüzes bikák bőmbőlése hallatott egyszerre napnyugat felől, kik iszonyu dühös-séggel szaladtak a várnak. Majd oroszlanok, tigrisek, medvék és farkasok, de csupa tüzből, rohannak a mi tudákosunkra, de ő fel sem vette ezeket, mert tudta, hogy a várba egyik sem mer belépni.

Látván azért a veres vaddisznó, hogy a mi tudákosunk nem szándékozik megjelenni: más eszközt vett elő. Egy rőfögésére minden eltűnt.

— Te sokat tudsz, mond a tudákos.

— Hogy én sokat tudok az igaz s tehetek: annál fogva remélem, hogy általengeded a csontokat, ha én neked megígérem, hogy egész tehetséggel szolgálhatodra leszek.

— Arra nem vagyok érdemes.

— Te merész halandó, a ki truccolsz az egész pokollal, szólj, beszélj, mit kívánsz?

— Jó éjszakát, mert én albatnám,

— s a fejét könyökére lehajtja.

— Kérek, ne halassz el szerencsédet. Kérj akármit; parancsolj, minden meglesz.

— No alkudjunk hát.

— Mit kívánsz?

— Egy zsák kispénzt.

Egyszerre megvolt.

— Itt van, ugy mond, parancsolatodra.

— Keress nekem akkört egy aranyat.

— Az nincs, hiszen kispénzt parancsolnál.

— No ha nincs, vidd el.

— Itt van ni!

S a kispénz közül kihuz egy aranyat a vaddisznó.

— Így hát nem mind kispénz van abban. Ugy nem kell.

— Ne tréfálj, kérek, add ide a csontokat.

— Várakozz!

— Az ördög szerelmére kérek! Az én óram mindjárt kitélik... A csontokat.

Út az óra egyet. A föld megrendül és megnyílik. A veres vaddisznó fájdalmas rőfögéssel és visítással buvik a feneketlen mélységbe. A mi tudákosunk egy kis gödröt ásván, a csontokat eltemeti, és nem jött többé fel a lélek.

VIII.

Mit keres ott az utcán kétrét görbedve a mi tudákosunk? Talán a pénzt veszítette el? Nem. Talán valami féltő kontraktust? Dehogy! Mit hát? Némely titkos jegyzéseit a mágyiából. Szegény feje...!

1. A varju-tojást föld meg tiszta vízben, akkor tedd vissza a fészkebe. A varju eljövén, a főtt tojást megismeri és elmegy a veres tengerhez; onnét hoz három kövecskét, melyekkel ha megilleti a tojást, az menten nyers lesz. Lopd el akkor a fészkeből a három követ, melyek közül az egyik fejtér, a másik fekete, a harmadik pedig veres. A fejérnek ez lesz a haszna: tedd a szádba nem szomjazol; a feketének: tedd a zsebedbe nem fogy el a pénz belőle; a veresé: tedd a gyűrűdbe: minden, a kit akarsz, szeretni fog.

2. Szentgyörgy napján, ha egy fejér kigyót meglátsz: annak fejét vedd el egy polttával és tedd belé egy gyűszűbe. Akkor egy borsöszenet ültess a szájába. Harmadnap mulva ki fog kelni. Annak virágát szedd össze gondosan. Olyan orvosság lesz, mely minden rossz nyavalyát meggyógyít.

3. A filemle épéjét asszald meg árnyékban. Annakutána véd ki egy him szunyognak a szívére és föld meg boreceten. E kettőt porrá törvén, hintsd meg vele egy zöld békának épéjét és add enni a halálbagolynek. Másnap ugyanazon órában öld meg a baglyot, és zuzájában egy kis fekete követ találsz. Azt vedd ki, és veres selyembe takarván, küsd a balodaladra egy fekete kötéllel. Haszna az, hogy semmiféle fegyver nem fog ártani.

4. Minden péntek napon tégy a zsebedbe egy krajcárt: azzal indulj a vásárra: add egy keresetlen koldus-

nak, de kérj vissza félkrajcárt. Ssem vele a boltba, hátra ne tekint. Végy azon egy kerek foku tüt. Haszna az, hogy akárminek is a hajját belehuzz, szeretni fog.

5. A kakuknak szívére föld, asszald meg, törd meg, szítáid meg. Akkor piríts meg egy szelet kenyeret, a melyet azelőtt a koldusnak akartál adni. Azt hintsd meg a kakuk szívének megszállt porával. Annak utána végy szarka nyelvet és keress hozzá keresetlen bazsarózsának magját. Föld meg együtt új borban, új faszékban három óráig, s akkor a levét asszald le. Amazt egyed, emezt pedig igyad. Haszna az, hogy felettébb megokosodol.

6. Ha meg akard tudni a távollévő felől é-e vagy hal? Végy egy rigó tojást; küsd keresztül fekete selyemmel; akkor tedd a tűzbe, és mondjad háromszor: Pater noster. Ha elég a selyem szála: ugy él, ha pedig nem, meghalt.

7. Ha farkast akarsz fogni: fogj előbb egy nyulat hétfőn; vedd ki az epéjét kedden; szárazd meg szardán; a porával hintsd meg a husát csütörtökön; vidd ki oda, a hol farkast akarsz fogni pénteken; a farkas megesz szombaton; el nem mehet, és te meg fogod vasárnap.

8. Végy szappanfűvet és mikor először fecskét látsz... Tovább nem olvashatta Nagy Lőrincz a titkos jegyzéseket, mert a mi tudákosunk, a kinek nagy nehezen nyomába akadt, mint sajátját elvette tőle. Be bár, a szépe még ezután következett volna.

IX.

Elballag egyszer a mi tudákosunk a Fejérlőba.

— Akármit beszél a tiszteletes ur, igaz az, hogy a kinek tiszta lelkiismerete van, soha meg nem sügyenül monda Bartáné asszony, egyenesemind székiről felállván, egyenesen megát a táncra.

— Meglássuk, hogy megpirul, felel a mi tudákosunk.

— De mi okon pirulna meg? kérde Bartáné asszony sebesen a mi tudákosunktól.

— Legalább megpirulhat, ha van benne szemérem.

— No nem foghatom meg. Szeretném látni.

— Megesik például, hogy...

Többet nem szólhatott a mi tudákosunk, mert a hangosan felelő dá-mák, a kik mind Bartáné mellett voltak, elnyomták. Elhallgatott a mi tudákosunk.

Foly a tánc, repülnek a mi lepke dá-máink a szalában. Azonban egyszer a szála szegletében buzog a víz kifelé. Mindenek elbámultak, egyenesemind a dá-mák sikoltva fogták fel a ruháikat, a víztől felvén. A víz növekedvén, a dá-mák is erősebben fogóznak fölfelé. Senki sem tudta a dolgot mire magyarázni. A víz azonban szüntelen szaporodik, és már a mi drágalatos dá-máink egy fel-felgőztek, hogy feljebb nem lehettek. Hát ime hirtelen eltűnik az árvíz egy pillantásra a mi tudákosunknak, a min annyira megöltözköztek a dá-mák, hogy az ártatlanság állapotát meglehetősen kifejező állapotokban magukat jó darabig benne felejtették.

Hihető, hogy a mi gavalléraink sem mulasztották el a nézésre való alkalmatosságot.

NB. Még most is disputatio, vagy kérdés alatt van, ha vajon az említett dá-mák, vagy legalább némelyek közülök elpirultak-e vagy sem?

X.

Tegnapelőtt, midőn a feőbíró Sámsonba kocszina, előtalálja a pétérfial kapuban a mi tudákosunkat, mely gondolatokba merítve. Beszédbe erednek, s megértvén az igazságnak nagyhuru főpapja, hogy a mi tudákosunk is Sámsonba indult, megkínálta kocsiával: de a mi tudákosunk megköszönvén, mentette magát, hogy nem ilhet fel, mert nagyon siet. A bíró csak tréfának vette a dolgot, azért ismét erőltette, hogy ülne fel. De ezután midőn látta, hogy a mi tu-

... felkajárt. Siess
... tekint. Végy
... tüt. Haszna az,
... haját belehuzva,
... szívét főzd, aszald
... szítáld meg. Akkor
... let kenyeret, a me-
... dusnak akartál ad-
... kakuk szívének
... Annak utána végy
... keress hozzá kere-
... nak magvát. Főzd
... orban, új fűzékben
... kor a levét süsd le.
... pedig igyad. Hasz-
... bb megokosodol.
... tudni a távollevő
... Végy egy rigó to-
... tül fekete selyem-
... tűzbe, és mondjad
... noster. Ha elég a
... el, ha pedig nem,
... akarsz fogni: fogj
... hótón; vedd ki az
... rász meg szerdán;
... meg a husát csü-
... oda, a hol farkas
... teken; a farkas
... el nem mehet, és
... sárnap.
... rüvet és mikor elő-
... Tovább nem ol-
... rincez a titkos jegy-
... tudákosunk, a ki-
... nyomába akadt,
... te tőle. Be kár, a
... következett volna.
...
... a mi tudákosunk
... el a tiszteletes ur,
... kinek tiszta lelkiis-
... meg nem szegye-
... asszony, egyszer-
... állván, egyengette
... gy megpirul, felele
... pirulna meg? kérdé-
... besben a mi tudá-
... spirulhat, ha van
... atom meg. Szeret-
... tal, hogy...
... hatott a mi tudá-
... angosan felelő dá-
... tartáné mellett vol-
... hallgatott a mi tu-
... pillnek a mi lepke
... an. Azonban egy-
... tében buzog a viz
... lámultak, egyszer-
... koltva fogták fel
... félvén. A viz nő-
... is erősebben fo-
... enki sem tudta a
... rázni. A viz azon-
... sorodik, és már a
... máink egy felfo-
... bb nem lehetett.
... rúnik az árvis egy
... tudákosunknak, a
... közték a dákák,
... állapotát meg-
... lapotjokban magu-
... ne felejtették.
... mi galléraink
... el a nézésre való
... s disputatio, vagy
... ha vajon az emli-
... legalább némelyek
... vagy sem?
... a főbíró Sám-
... találja a péterfiat
... olákosunkat, mély-
... ve. Beszédbe ered-
... igazságnak nagy-
... a mi tudákosunk
... megkínálta ko-
... tudákosunk meg-
... té magát, hogy
... t nagyon siet. A
... ett a dolgot, azért
... gy ülne fel. De
... hogy a mi tu-

dákosunk egész elhatározott hangon mond valamely üstökös mehetséget s praetextálja a sietséget; megbosszan- kodott s szót a kocsinak:

— Hajts hát, Ferkó; hadd siessen ő kegyelme!

Sebesen ragadták a tűzes lovak a könnyű kocsi s egynehány pillana- tok alatt az messze előre haladt.

Akkor a mi tudákosunk pálcájával egy kocsi irt a porba és elébe hat lovat. Beülvén a kocsi, a lovak gon- dolbortatlan sebességgel repültek vele a bíró kocsijának előtte, úgy hogy akkorra ki is aludta magát, mikor a bíró még fele utján sem volt.

Vége ő is megérkezik; s midőn a vendégfogadóban a mi tudákosunkat megpillantotta: épen úgy tett, mint a nagyanyám asszony, mikor prűsz- szenteni akar, s épen úgy csinált a fejével, mint a Tóbiás kutyája a farkával, a midőn az urát megpillan- totta.

Visszajövöben ismét megkínálta a mi tudákosunkat a bíró kocsijával: de ez akkor is azzal mentette magát, hogy siet. A bíró részeszerint a tudákos udvariasságán, részeszerint az ő csudálatos megelőztesén tündöve, igen kedvetlen érzetek között hágtott fel kocsijába és sebes vágatva haj- tatott hazafelé. Azonban az egész uton szüntelen vizsgálódott kétfelé, ha va- jon nem hagyja-e el a megfoghatat- lan tudákos? és midőn a város ka- putját meglátta, már bizonyosnak tar- totta, hogy megelőzte. Azonban mikor megpillantotta a mi tudákosunkat a péterfiat kapuhoz támaszkodva álla- ni: olyan nagy szemeket csinált, hogy Európának felét könnyen meg lehetett volna velők látni.

— Hol járt itt ez az ördögös ember? mondá magában... Megfogha- tatlan!

XI.

— Kérem alázatosan tiszteletes ura- mat, méltóztasson nekem valamit ren- delni, mondá Füzési, egy beteg deák, a mi tudákosunkhoz.

— Kihéz jött most, domine?

— Tiszteletes professor uramhoz.

— Hát nem tudja domine, hogy a professor csak tauit s nem gyógyít?

— Igen, de tiszteletes professor ur egyszerűen doktor is.

—No csak, domine, most menjen el és jöjjön hozzám, mint doktorhoz: akkor fogok praescribálni: de most, qua professor, nem cselekszem. Érti, domine?...

—Csak gondold el, így panaszkod- dott Füzési Szilvási, egy meg- hírt barátjának csak gondold el, micsoda kicsufoldással végezte beszé- déit!... "És most domine, innen csak takarodjon el; azután jöjjön vissza; mint doktor fogok praescribálni: de most, qua professor, eunyire le nem ereszkedem"...

—Ej, semmi az.

—Micsoda megvettetés lappang itt minden szóban!

—Felejtél el.

—Akár mibe kerül, megbosszulom.

—Te azt nem teheted. Tudod a kis fekete könyvet?

—Jó. Épen az által töltöm ki boss- szumat. Amak az átkozott fekete könyvnek kezembe kell kerülnie.

—De mi módon? Az a muzeumában van elrejtve valahol.

—Akár hol van. Ugy is mindig az auditoriumban a katedraban felejté a kulcsát. Holnap egy másikkal fel- cserélem.

—Azt ha észre veszi, még rosszab- bul lesz dolgod.

—De nem veszi észre. Holnap nem hazra, hanem a professori gyűlésbe fog menni. Mig ott lesz, az alatt a kis fe- kete könyvet elő fogom keresni. Ak- kor aztán...!

—Bolond vagy te; nem tudod mit beszélsz.

Füzési csakugyan szerencsésen ke- zére játszotta a muzeum kulcsát és siet a mi tudákosunk házához. Oh mely hiába igyekezett őt tartóztatni a csendesebb természetű Szilvási! Hi- ába terjesztette elébe a lehető vesze- delmet; siket volt. Sőt azt is csak

sok kérdés után ígerte meg, hogy a könyv kinyitására lehetetlenséget ki- ván.

Csendesen ment be a mi tudákosunk udvarába, még csendesebben lopta be magát a muzeumba, a hol sok kere- sés után végre csakugyan megtalálta egy ócska bibliotékban a kis köny- vet, a min úgy megörült, hogy gon- dolni sem lehet. Kezébe vette. Ki akarja nyitni; de gondolkodni esett, mintha már előre érzette volna a ve- szedelmet. Kétszer tette vissza a ma- ga helyére: de a bosszúállástól indit- tatván, ismét felvette és — kinyi- totta.

A rablekkek lassu szél formában előlebegtek és parancsolatját kérték. Füzési úgy érzette magát, mint ha egy veder vizet öntöttek volna rajta végig.

— Mit parancsolsz?

— Azt, hogy valamennyi löször van a világon, szedjétek össze és haso- gassátok pipaszárnak.

A rablekkek nagy sikoltással jelen- tettek ki kívánságának lehetetlensé- gét.

Erre Füzési megbátorodván, hogy az időt sokáig ne vesztessen, midőn a rablekkek másodsor, számtalanszor kérdették, hogy mit parancsol: azt parancsolja, hogy e háiban mindent összerontsanak és pusztítsanak.

Meglett; de alig végeztek el a rablekkek a dulást: midőn magának es- tek: egy perc alatt diribrodarabra marcangolták.

A mi tudákosunk siet haza, mert a kis úján levő gyűrű szüntelen fo- gott.

—Itt már igen jól teszi az olvasó, ha képzeli magában, mily frappirt nyi totta be az ajtót a mi tudákosunk, midőn vélekedésén kívül nyitva ta- lálta azt; mennyire mehökkent lát- ván a muzeumban a nagy pusztítást; mely halálos ijedtséggel nézte a széj- jelszaggatott testnek még gözölgő da- rabjait; s milyen sok idő kívánta- tott arra, hogy magához térjen.

Hogy ez a siralmas romlás az ő vi- gyzámatlanul felháborított rablekkek munkája; arról nem kételkedett; de azt nem tudta, mi adott arra al- kalmatosságot. Mire névra a földön heverő kis könyvet elővervén, hívja a rablekkeit, és őket a szoros inquisitio alá vévén, midőn az egész dolog mivolt- tát megértette, a lázadás indított ke- ményen megbüntette. Némelyeket ke- ményen megpirgatott; másokat bo- szorkányos vas vesszejével megfeny- tette; egynehányat fogságra ítelt. Sőt voltak olyanok is, a kiket a temető

keribe s az akasztófák könyékére számkivetett, hogy ott a tudatlan csö- szöket és egygyűl utasokat leszte- nék. Ez megléven, az eltépett testet összerakta és midőn Füzésit megis- merte, sajnálta a gondatlan ifju vi- gyzátlanságát, de már rajta nem segíthetett. Hogy a dolog titokban maradjon: két lelket az összerakott testbe parancsolt, a kik a már ki- költözött emberi léleknek rolléját vin- nek legalább az exameneken, melyek már a következő nap beállottak.

Az examenek folytak. Füzési vagyis inkább az ő testében lappangó két szellem-lélek emimensen felelt, úgy hogy közönségesen megdicsérodte.

Szilvási épen a háta megett állt, és valami darab írást kért az ál-Füzési- től, de az rá sem ügyelt. A szegény Szilvási még csak álmódni sem tud- ta, hogy nem az ő barátja az, akitől az írást kérte. Megújítja ismét kéré- sét, azt gondolván, hogy előbből sug- va mondott szavát nem értette. De az ál-Füzési rá sem hallgat. Oda hajlik tehát a füléhez és bele sugja:

— Add ide az írást, az *Itscure* kérélek!

Mihelyt kimondta az Isten nevét, egyszerre két sárkányvérrel pettyege- tett vipera szőlő bagoly rept ki ré- mítő sikoltással az ál-Füzési száján, s egyszerre mintha puskaporral ve- tettek volna széllel, úgy elszórdott minden tagja. A halálbaglyok egy szempillantásig feljebb-alább repked- tek, míg nem a kőfalak megnyilván, kirepültek.

Az egész auditorium bámult a ré- mítő tűneményen. A mi tudákosunk, tartván a rossz következtéstől, az ök- lével a katedrát megütötte, s őh csu- dálatos ökölcsapás!... a Füzési szel- jelszólt tetemei eltűntek, és oly vas- tag feledékenység lepte meg az egész exameni sokaságot, hogy minden fej- tőrése mellett is, senki rá nem em- lékezhetett, hogy mi vála a csoda, a min akkor is bámultak. Ilyen ereje van az ökönek.

A boldogtalan Füzésinek tetemei a kollegium fundamentumának legal- sőbb részébe rakattak le.

XII.

Volt a mi tudákosunknak egy igen gazdag, de tékozló atyjafia, a ki a sok temérdek vesztessége után kipu- sztitotta magát mindenből, hogy csak any- nyia sem maradt, a min egy kötelet vehetett volna, hogy szomorú álla- potjában magát felakasztassa.

Ily szomorú állapotában észbe ju- tott, hogy a mi tudákosunk neki aty- jafia; és minthogy örömöstebb kol-

dul akárci is rokonánál, mint idegen- nél: egyenesen hozzá indult és egy mesterségesen csinált oratóriumban bus kimeneteli virtusait siralmasan elbeszélte. Hetvenhétszer sóhajtott, imádkozott, igen bus hangon beszélt, utóljára pedig sirásra fakadt, köny- nyelvel akarván megpecsételni beszé- déit. A mi tudákosunk, minthogy neki olyan lágy szive volt, mint az írós vaj, egész részvétellel kihallgatván, megszánta; és meg akarván mutatni, hogy mit tehet az atyafiai szeretet, az asztalfijába nyult és adott neki... no ki találja ki mit?... egy garast. Nevezetes garas volt ez, mert soha- sem fogyott ki a zsebéből. Sokszor be- zárt a fűzény kalmár vasládájába; de hasztalan, a garas visszacsúskott. Ez a garas minden szükségéből kise- gítette a mi tudákosunk bankrotiro- zott atyjafiát.

XIII.

A mi tudákosunk beteg lett, olyan beteg, hogy midőn maga, qua dok- tor, megtapogatta a maga pulzusát, csak vállat vonított, és érzette, hogy meghal, mely érzés őtet feletle igen győrtötte, úgy mint a ki tökéletesen hitte bücs Salamonnal, hogy jó mi- nekünk a mi szemekkel nézni a napot.

Mindent elkövetett, hogy a közellevő halállal truccolhasson: de mind hiá- ba. Egyetlenegy eszköz volt még pró- bálhatlan: azt is el akarta hát követ- ni. Összeszedvén azért minden ere- jét: halálos ágya mellett balkeze kis újjával egyet kerített és bübbös füs- töt gerjesztett.

Két galamb röpült a mi tudákosunk házára. Az egyik, mely napkeletről, fehér volt s kicsiny, mint egy fülemi- le, a másik mely nyugatról rept fel fo- kete és oly nagy mint egy medve.

A nagy fekete galamb erősebb volt, mint a másik, de a fehér sokkal fris- sebb. A nagy fekete tüzet okádott, de a kis fehérnek semmit sem ártott, mert az feje felett repkedett és szün- teien a fejét, szemét vagdalta a nagy- nak. Hosszas verekedés és küzködés után a kis fehér kivágta a nagy feke- tének apró szemét s megölvén fel- falta...

A mi tudákosunk szobájában ekkor siralmas sikoltás, lesztó kiáltás, bő- ges, kacaj és félelmes lánc-csörgések hallattak... Midőn a szobájába men- tek: hült helyét találták... Elhető, hogy az ördögök ragadták el.

HÁTULJÁRÓ BESZÉD.

Kegyes és Nem-kegyes Olvasó!

Ha én esen munkámban céomat el nem értem, nagyon felelőnek. Ha tör- ténetszerű megtalálna esni, hogy né- mely megalkodott arcátlanok ezen biographiának hittelességet, mind- mellett is, hogy az Előjáró Beszédben bőven megmutattam, hogy nem az új- jamból szoptam, kétségbe mernék hoz- ni, úgy én szörnyen megtögnék ne- hesteln. Hogyha pedig oly balgatagok is találtatának, a kik a hitvány csö- csogásoknak hitelt adván, babonás voltokat szűgyenlenék, már akkor tö- kéletesen megharagudnám. Ha végre a Kétféle Isten öröme! olyan vakme- rők is találtatnak, a kik magát esen áldott munkát becsümelni, gyalázzni mernék, sőt talán haszontalan há- romlásoknak mondják, már akkor egé- szen tűbbe jövrük, magammal nem bi- rok és az ilyen szemtelen állapotokat ördögülte tudatlanoknak, sült bo- londoknak, rosszlelkűeknek tartom, sőt mindeneknek kiktálatom, kiordí- tom, kiharangozom, kifrombitálok.

De nem hiszem, hogy erre szüksé- gem legyen. Sokkal jobban ismerem én hazámfiat, mint róluk ezt felten- nem.

Megszűnök bölcselkedni a babona ellen. Hiszik ők is hinni fogják a ki- sértetet, boszorkányt, feljáró lelket, szemfényvesztést, és más több ide tar- tozó drága dolgokat. Sőt biztat az az édes reménység, hogy ez a kis könyv a Biblia mellé fog tevédni.

Isten velük! Élünk egészséggel! A kegyes nem-kegyes olvasónak tiszta szívvel kívánja a szerző K. S.

APRIL.

Öltözik a tavasz
Zöld selyem ruhába.
Lengő haja napsugár,
Gyors felhő a fátyla.

Ajakán a szó zene,
Lehe bűvös illat.
S ha fölnyitja kék szemét,
Bu sötétje virrad.

Mosolyogva nézdeli
Arcát habtükröbe,
S pajkosan szór két keze
Virágot a földre.

S amerre csak átsuhan:
Játszi szellő támad.
Kék ibolya nő nyomán
S mosolyog a bánat.

Akinek csak egy futó
Mosolya jut, boldog.
Én sóhajtok egyedül,
Óh, csak én szomorgok!

Ugy nézek rád, szép tavasz,
Mint a lány szemébe,
Ki, mióta elhagyott,
Nem lát, nem vesz észre.

REVICKY GYULA.

A BATTISZT-INGEK

IRTA: SZOMAHÁZY ISTVAN

MIKOR a fiatal Kuttner, hat éves távollét után egy téli reggel megérkezett Budapestre, s a kocsai ablakán át egy kíváncsi pillantást vetett a Kerepesi-ut hullámzó utcai életére, egy percig az az álomszerű képzelődés fogta el, hogy ő még mindig tizenhét éves zeneiskolai növendék, aki egy szegény nagyménijénél kosztol, s borzas, engedetlen kölykeket tanít havi öt forintért a Czerny-tudókra. Mert tizenkét évvel ezelőtt még körülbelül ez volt a sorsa; napközben szorgalmasan tanult, délután többet koplalt, mint a menyiszer jóllakott, délután pedig alázatosan hajlongott ama kövér mamák előtt, a kiknek esemetéit kivétel nélkül csupa Liszt Ferencé és Rubinsteiné akarta nevelni... Mily szédületes karriert csinált azóta! Mikor Kuttner, Münchenből jövet, a ködös téli reggel világságában most egy-egy régi cégtáblát megpillantott, a zive boldogan dobogni kezdett: érezte, hogy benne is van valami az istenek erejéből, a kik új világot alapítanak.

A fiatal ember, mikor a zeneakadémiát jó sikerrel elvégezte, s az ősz Mester (a ki már huszonöt éve játszott a muzsa szerepét) nyilvánosan homlokon csókolta: kevés pénzzel, de annál több reménnyel indult el külföldi körutjára. Eleintén csak gyöngén esőpént a babérból és az aranyból, de Londonban váratlan dolog történt vele: a Daily News hasábos cikket irt róla, azt a nézetét fejtve ki, hogy a fiatal és ismeretlen magyar a legelső mit a gyomorbeteg és cinikus újságíró (a ki azonban a legnagyobb tekintélyek egyike volt) talán unott ábrázattal vetett papírra, megalapította a Kuttner Pál szerkesztését: koncertjeire csak úgy tódult az előkelő közönség s a London News hízelgő sorok kíséretében adta ki az új csillag arcképét. Az új csillag a ki ekkor már teljes öntudatára ébredt a maga művészi nagyságának, prémes kabátban, álmodozó pillantással ült a fotografus gépe elé; s egészséges idegei, jó gyomra dacára aféle bánatos és szenvedő Chopin-arcát nézett le az alatta nyugzó világra.

Bőven megrakodva kincsesel és dícsőséggel, három hét múlva bucsut mondott az angol fővárosnak, hogy egy szentpétervári meghívásnak eleget tegyen; s ott az a különös szerencse érte, hogy a cári pár és a nagyhercegek előtt zongorázhatott. Mikor később Pétervárról Berliu felé indult, frakkját előkelő rendjellel ékesítette, zsebe pedig tele volt rubelakkal; s uti táskájában egy világhírű művésznagyság minden kvalifikációját magával vitte.

A Kuttner pályája szédítő utat tett e kis szerencsés kirándulás óta, neve szinte összeforrott a sikerrel, s impresszáriója a kedve szerint válogathatott a meghívásokban, melyekkel a nagy művészt Európai fővárossal megtisztelték. Mikor hosszú szőke, selymes haja a hangversenytermek dobogóján látható lett, az asszonyok égő arccal szögezték

rá pillantásukat, a férfiak pedig egészséges irigykedéssel nézték őt... Kuttner, mikor szállodája terraszán a reggelijét elköltötte, mosolyogva bontotta ki a leveleket, a miket a reggeli posta hozott neki; s egy fejedelem büszkeségével olvasta végig a lelkes rapszodiákat, a bizalmas meghívásokat, s azokat a lázas, mindent ígérő szerelmi vallomásokat, melyeket ismeretlen hívei küldözgettek... Néha hetykén, gögös pillantással gyújtotta meg egyiptomi cigarettáját; ilyenkor a leveleken kilenc- vagy tizenegyáru korona ékeskedett...

Mint történt, hogy a világhírű Kuttner még eddig sohase járt szott Budapestre? A jó Isten tudja. Talán félt vagy talán zugori módjára tartogatta magának azt az isteneknek való gyönyörűséget, mikor mindazokat meghódíthatja, a kik egykor csak foghegyről beszéltek vele... Pedig egy-egy viharos est után, mikor a hangversenytermek csillogó milieujéből a sötét utcára lépett, s azivarozva, esőndesen elmélkedve kószált az égbenyelő paloták között, hányszor gondolt a Vigadó óriási üvegablakaira, melyek ragyogó fényességben usznak, míg odabenn préme és selyembe burkolt szép asszonyok sietnek föl a szőnyeges lépcsőkön... Növendék korában, mikor pénz nélkül, éhes gyomorral sétált a befagyott Duna partján, mikor északánként a szegény néni nyomoruságos szobáskájában húzódott meg: ragyogó álmokat szőtt a távol jövőről, mikor mind e fénynek, csillogásnak, mánornak a didergő kis diák lez a hőse... Majd ha egyszer az ő tisztelőit fogják felgyújtani a Vigadó csillárait... A fiatal ember hátán átfutott a hideg, majd dacosan önbizalommal dobbantott:

— Akarom, hogy így legyen, akarom, hogy valamennyi a lábam előtt heverjen!... És esküszöm, hogy így lesz, vagy elpusztulok...

Most végre itt volt tehát Budapest, hosszú, dícsőségben gazdag hat év után, miközben Kairótól Moszkváig és New Yorktól San Franciscoig a civilizált világ összes művészpártolói a vallusaivá tette. Nevét, bár nem igen volt több huszonkilene vagy harminc évesnél, majd csaknem úgy ismerték, mint a Rubinsteinét és a d'Albertét. A hol a téli évad egy-egy estéjén megjelent, agiotagezsál kapkodták el a jegyeket, a műárosok pedig, magas tiszteletdíján felül, kincseket érő ajándékokkal kedveskedtek neki. Hat év óta nem járt a köruton és a Duna partján, — akkor is csak azért jött, hogy öreg édesatyját, a ki a nyomorból egyszerre a fényűzésbe esőpént, a kerepesi-uti temetőbe elkísérje...

Ahogy most, a hideg téli reggelen, kissé fáva és álmosan a kocsis párnáján hátradől s a szemét kéjesen behunyta, úgy tetszett neki, hogy a nagy, mozgó, lármás és szivtelen Budapest hódolattal a lábai elé omlik... Mint a büszke asszony, a kit a szerelem szelid gyermekké tett s a ki így szól diadalmasodó udvarlójához:

— A tied vagyok... Tégy velem, a mit akarsz...

Kuttner sietve kapott magára valami tisztább ruhát, aztán türelmetlenül csatangolni indult a városba. Csodálatos: egyetlen ismerősével se találkozott a hangos, sürgő-forgó utcákon... Csak a Kristóf-tér sarkán tárta ki feléje karjait egy őszhajú öreg ur, a kiből a művész csak pár pillanatnyi tünődés után ismerte föl a londoni nagykövetség tanácsosát, a ki most őszinte örömmel üdvözölte:

— Isten hozta, kedves mesterem! Isten hozta... Emlékszik-e még arra a londoni téli estére?

A művész utóbb kijutott a Kerepesi-ut, Budapest e legélénkebb hullámvonaláig, melynek környékén valamikor egész ifjúságát eltöltötte. A kicsiny, névtelen Kuttner egész világa a zajos Kerepesi-ut körül forgott. Itt sétált, ide tért be olykor-olykor egy-egy kávéházba, apró szerelmi kalandocskáinak a Kerepesi-ut gyalogjárója volt a színhelye. Ahogy most a Kasziny-utca felé a széles utra kibukkant, majdnem hangosan felkiáltott: szeméket megpillantotta a Stern-testvérek cégtábláját, a régi boltot, a hol valaha szegényes piperecikket vásárolni szokta... Akkoriban jól ismerték a kis külvárosi ültetben, a feketeszakállas Stern nyájas pillantásokat vetett feléje a pénztár mellől, az első segéd pedig, a kivel egy ismerős családnál néha találkozni szokott, mindig kézfogással tisztelte meg. A mikor a kopott cégtábla most így váratlanul szemébe tűnt, a Kuttner szívében egész gyermek kora feltámadt; nyomoruságának apró örömei, a kétségbeesési rohamok, melyek néha ok nélkül megtámadták, a délutáni leckék végtelen unalma, egy-egy szegényes theaestély, melyre napokon át készülődt... Álmodozva olvasta el újból a cégtáblát, mely egy rég bezárt világot nyitott ki előtte... Aztán mosolyogva így szólott magában:

— Vajjon megismerne-e még Stern bácsi, ha bemennék hozzá. Mit szólna a karrieremhez, a szerencsémhez, a szédületes uthoz, a mit azóta megtettem... És Varga ur, az első segéd, megint ki-tüntetne-e vajjon azzal a kegygyel, hogy a kezét nyújtja?

Nem gondolkodott sokat, hanem gyorsan átvágott a népes uton és szivdobogva belépett az üzletbe. Mindent úgy talált, a hogy akkoriban elhagyta; a skatulyákon ugyanaz a borzalmas helyesírás, az acélrudakon sztüket hagyott nyakkendők, az ajtó mellett cifra kötények, alsószoknyák és a napsütéstől megsárgult mollesokrok... És Stern, a feketeszakállas Stern, semmit se öregedve, semmit se változva, kiáltotta feléje a pénztár márványlapja mögül:

— Ni csak, a kis Kuttner, nagy szerű... Legalább két vagy három év óta nem járt nálunk... Hé, Varga, szálljon csak le arról a létráról...

Varga kíváncsian nézett le a magas létráról, majd ő is össze-csapta a kezét:

— Ez aztán a ritka vendég, a fehér holló... Ugyan hol kószált ennyi időn át?... Mondhatom, hogy nem egyszer említettük a Sshererek theaestéin és kirándulásain...

Az első segéd nagy örömmel iramodott le a létra tetejéről, hogy a megemberedett Kuttnerrel kezét rázzon. És míg a művész kezét széles markába szorította, őszinte csodálkozással rebegette:

Kuttner szó nélkül hallgatta az egyszerű emberek beszédét, csak bensőleg, a lelke mélyén gondolta:

— Varga urnak sejtelve sincs arról, hogy hat esztendő alatt mivé lettem... És Stern bácsi, a feketeszakállas Stern bácsi is még mindig a leckeadó diákok látja bennem...

Nyájasan megrázta az első segéd kezét, — egy pillanatig valami inkognitóban utazó fejedelemnek érezte magát, aki ártatlan pástorokkal beszélget... Aztán Európászerte ismert szenvedő mosolyával fordult a kopaszodó Varga urhoz:

— Tudja: valami csokrot, valamit fekete csokrot szeretnék... Mert az is lehet, hogy benézek még ma Scherer mamához, egy eszébe jó theát meginni...

Gyorsan megvásárolta a fekete csokrot — hogy miért, azt igazán nem tudta — aztán bucsuzni kezdett Varga urtól meg Stern bácsitól. De az elsősegéd előkegyen visszatartotta:

— Ha battiszt-ingekeket akar, most nagyszerű raktárunk van. A Váci utcában se kap ilyet, — magunk csináltatjuk a saját magunk műhelyében... Nézzé, majd mutatok egy-néhány szép mintát. Kuttner könnyedén szabadkozott:

— Most nem, majd máskor, majd ha több időm lesz... Most sietek — és külföldben is jól elvagyok látva...

Varga ur azonban mégis előszedte a battiszt-ingekeket, Stern bácsi pedig, aki eddig a pénztári főkönyvben számolgotat, nyájasan kilépett a rács mögül, s oda ment a beszélgető fiatalokhoz... Egy darabig tünődve nézte, ahogy Kuttner mindenáron távoznia akar, aztán egyszerre valami nemes elhatározás ült ki alacsony homlokára... Stern bácsi a vállára ütött a művésznek, félrehívta a bolt egyik sarkába, aztán barátságosan így szólott hozzá:

— Ha netalán csak az a baj, hogy nincs pénze, hát azért bátran vehet hat darabot... Majd elsején megfizet nekem... Vagy akár elsején a felét és a jövő elsején a másik felét... Mert tudom ám, hogy derék és becsületes ember...

A művész előbb ijedten nézett a jöszivü boltosra, aztán hirtelen lehunyt a szemét... Sikerét, diadalait, hírnevét mind egyszerre elfeledte és újra tizenhét éves, bizakodó gyermeknek érezte magát, aki előtt Stern bácsi a legnagyobb tekintély és a Scherer-család theaestélye a legelőkelőbb multság... És ekkor igazán csöpp hiba volt, hogy sirva nem fakadt...

KAR...
 egy fel...
 nemübe...
 egy pá...
 szál m...
 elmorz...
 hák eg...
 tartozt...
 harmad...
 ült, de...
 zeti mu...
 téré t...
 tona, ...
 mester...
 zaló v...
 fölött...
 elaludt...
 ren vo...
 doikod...
 — I...
 megye...
 való k...
 Magya...
 házato...
 hér sh...
 hiányo...
 hogy ...
 megve...
 A k...
 nem ...
 tette ...
 ra, m...
 meretl...
 gyereh...
 neveln...
 öket n...
 Az éle...
 neki ...
 hogy ...
 ves é...
 leány...
 dogált...
 egysze...
 egyed...
 estétö...
 tott, ...
 testvé...
 nak, ...
 utasol...
 a gya...
 nők ...
 bluzba...
 kofa ...
 ták e...
 hozzá...
 —
 hajts...
 soksz...
 jék é...
 Az ...
 gyón...
 kopot...
 nyeg...
 mint...
 deure...
 —
 szom...
 A ...
 —
 szép...
 májé...
 —
 miért...
 né va...
 ingel...
 esirk...
 szony...
 járt: ...
 —
 meg...
 nak ...
 esörg...
 vász...
 nek ...
 —
 hagy...
 tait

A FEHÉR-BLUZOS LEÁNY

IRTA: BRÓDY SÁNDOR

KARTON skatulyában két fehér új bulz pihent. Alatta egy fekete alj. Mindenféle fehérneműből — ezekenfelül — egy-egy pár. A ruhák között néhány szál már száraz és féligmeddig elmorzsolódott bazsalikom. E ruhák egy tizennyolc éves leányhoz tartoztak és a leány maga egy harmadosztályos vasuti kocsiában ült, de éppen nem egyedül. Mesei munkából hazájukba visszatérő tótok, két szabadságot katonák, kofák, mesteremberek és mesteremberek és néhány házaló virrasztott a kis nő álmait fölött. Mert ez mégis, úgy is, elaludt öt-tíz percere. Amikor ébredt, a következőképen gondolkodott magáról:

— Én Tóth Flóra vagyok és megyek egy fehér bluzban, hozzávaló lék aljban — tanítónénak Magyarhon legelső részébe. Ruházatom itt van mellettem a fehér skatulyában. Elégtelen és hiányos, de azt fogom mondani, hogy a többi jön. A többit pedig megveszem, ha fizetést kapok.

A lány kissé izgott volt, de nem félt. Inkább gyönyörködte a gondolat, hogy nem sokára, most még előtte merőben ismeretlen, de legalább nyolcvan gyereke lesz, akiket tanítani és nevelni fog. "Az életre fogom őket nevelni, erre a szép életre." Az élet tudniillik nagyon tetszett neki és ő is az életnek, mivel hogy friss, nagyon esinos, kedves és ugyancsak kemény kis leány volt. Keveset és halkán sirdogált azért, úgy minden órában egyszer. Nem utazott még soha egyedül és különösen ily hosszan óráktól reggelig. És csöndbe jutott, hogy őt, nála fiatalabb leány testvére, ha ilyen módon utaznának, hogyan szenvednének. Az utasok kissé feltűnőnek találták, a gyakorlati hajlamu öregebb nők meg is rótták, mert fehér bluzban vasutazik. A fiatalabb kofa és egy öreg házaló pártolták egyedül. Az előbbi így szólott hozzá:

— Kisasszonykám, bogárkám, hajtsa azt a szözi fejt az én sokszoknyás puha ölembé: aludjék egy keveset.

Az öreg zsidó meg a leány gyöngye testét leterítette volna a kopott, de meleg, galléros köpönyegével. A tanítóné azonban, mint a mese nemtudomkijá, mindenre csak azt mondotta:

— Nem, köszönöm, nem alszom!

A kofa nem hagyta abba:

— Szentem, összegyűrődik a szép fehér bluz, kikap a márnájától.

— Én nem kaphatok ki semmiért, én kaphatok ki már, tanítóné vagyok! — szólott Tóth Flóra ingerülten és böbeszédűen. A csirke-szedő és gyümölcsáros asszony belé is akaszodott mindjárt:

— Tanítóné, ej aj! Tanitson meg engem írnyá, adnék magának vagy egy öt forintot! — csörgette a sok ezüstpénzt a nagy vászonsebében, hogy a nőcskőnek étvágyat csináljon.

— Hagyjának, néni, aludni, hagyjának. Nekem már holnap tanitanom kell, elkéstem!

Hagyták, de nem aludt. Azon tételődött, hogy utközben elherdálta a vagyonát, megette husban, gyümölcsben és nyolcvan krajeárt dobált be a vasuti autómáta. Vett kölni-vizet, égetett mandulát, csokoládét és gyufát, mind szükséges kellék jövőendő háztartásához. A kezdet! Ezenfelül még csak egy koronája maradt a kezdehez.

"Az a kérdés, az a legfontosabb kérdés, hogy a vasuti állomás milyen messze van a város-hoz!" Így gondolkodott magában, a nagy falut, ahová kerül, előre kinevezvén városnak. Egyéb aggodalmai is támadtak. Magyarországon az őz oly szeszélyes, a három fehér bluzá csonttá fagy rajta, ha az idő hirtelen hidegre fordul. Miben jár, miben tanít, hogy tart tekintélyt? Először gondolt arra, hogy sem anyja, aki szintén tanítóné, sem ő, nem praktikus természetűek. Egy tartalék sötétebb, de melegebb bluzzal ha berendezkedik, okosabb lett volna.

Az óra elkövetkezett, megint sirdogálni kellett, a sok könyv már egészen átázta, át meg át-puhította a szívet. De amikor reggel lett és amikor a vasuti állomásnál egy suszter meg egy lovas taliga várta: mint egy hadvezér, aki harcolni és hódítani jött, oly kemény volt. Önértetes, bátor és vidám:

— Ön Köpe, a suszter, akinél kvártélyban leszek? Én Tóth, tanítóné vagyok. A keresztnév nem fontos. Friss szalmával, vagy, ha lehet, szénával kell megtönni az ágyam szalmaszékjé. Egy órát aludni akarok.

— Azért ne tesszen haragudni! — mondotta a suszter.

— Nem haragszom, de én a rendet szeretem, én szigorú vagyok, de igazságos!

A mesterember rábámult a leány lassan, de biztosan mosgó, föltűnően kicsiny és az álmatlan éj dacára, sötétpiros szájjára; rávágott a talyigás-gébére, mire ez besántikált a faluba. Eltartott vagy egy óráig, amíg a faluba érte és a falu egyetlen hosszú utcáján is eltartott az ut vagy egy félóráig. Ezalatt a lány megismert mindenkit, aki nevezetes és a suszter bemutatott mindenkit, aki nevezetes. Nyolc óra elmult és ébren volt a lakosság színe-java.

— Ez a főbiróné, tesszen köszönni, amikor kijöttem a kisasszony elé, mondta: az ablaka alatt, hogy elhajtassak, "ismerni akarom, mielőtt ismerném!" így mondta. Tesszen mondani: kezit csókolom!

A hátracsapott fehér álpanamáját meg se moccantotta az erős leány.

— Aj, aj! — sopánkodott a mesterember. — De most tessék köszönni, leszállani. Az uraság két leánya, megállították a kocsi-jukat. (Ezek már éhgyomorrasandlaufereznek! A bátyjuk az, aki kocsirohában a bakon ül. Milyen szivesen néznek ide. Nem hallja, magáról kiabálnak.)

A lány hallotta, amint az egyik uri-kisasszony, az, aki rosszul

szabott szürke angol dresszben és cilinderkalapban nagyon elegáns volt, vagy legalább is annak hitte magát, így szólott a másik kisasszonynak:

— Egy leány, fehér bluzban! Abban utazott! — Ez csak az új tanító-kisasszony lehet!

A két fiatal urinó igen jóízűen nevetett, a bátyjuk, sőt a kocsi-suk is velük.

— Uj pesti divat! — tette hozzá, tódította a férfi.

A tanítóné arcát előntötte a pirosság, de az eszékéje hideg és jósan maradt. Megállította a talyigát, mire a homok-futó fényes-árga kocsi gyorsat fordult, melléje, hogy szinte letiporta. Ugrott egy kocsit, de aztán megállott a hölgyek előtt:

— Parancsokra, én vagyok az új tanítóné; ebben a fehér bluzban. Szándékom volt nagysádnál vizitálni, de csak akkor, ha már mosakodtam, ha már fölvettem a másik — fehér bluzomat. Sziveskedtek megismerni, itt, az utcán. Tehát Tóth Flóra a nevem, állami vagyok. A gyerekekhez szigorú, de igazságos.

Oly nyugodtan beszélt, annyira csinos és kedves volt, hogy a két nő mérgesen — és a mellől elfele, keresztben — erősen megfogták a kezét, de kénytelenek voltak megrágni, mert ő nyugtatta feljüket. A fiatal férfit nem vette tudomásul, mire az leugrott a bakról, bemutatkozott, azemtelen bizalmaskodással nézett a szemébe, de a leány oly tisztán, egyszerűen, szigorúan és igazságosan nézett vissza, hogy a gavallér elkapta a tekintetét, amikor elkészöntek egymásnak, hosszan és komolyan utána nézett. Tóth kisasszony tudomásul vette, de nem nyugtázta. Egyéb sürgős dolga volt, sürgősen az iskolához hajtatott. Ott a kapuban egy nem jól táplált, inkább sovány, mint kövér, rendkívül értelmes arcú férfi várta. Nagyon fiatal, de néhány esztendővel mégis idősebb néla.

— Maga ugy-e tanítótársam?! — kérdezte, mielőtt a férfi egy szót is szólhatott volna.

— Az vagyok, Nagy Barna.

— Én meg Tóth Flóra.

Tóth Flóra és Nagy Barna! Olyan jól hangzott ez a két név együtt. Ezenfelül is olyan jól állottak egymásnak. A nő, a köléptermetűnél valamivel kisebb, inkább kövérkés és hófehér átlátszó bőrű. A tanító: magas és csontos, az arca bronzszínű, mint egy barna paraszté.

— Mikor állapítjuk meg a tantervet? — kérde a leány.

— Akár mindjárt. Vagy aludni akar egy keveset? Reggelizni?

— Eh, kezdjünk a munkába! Csak a kezemet mosom meg! Hol a kut?

Megmosta a kezét az iskola kutjánál és megtörölte nagy keserű lapuba, ami — esodálatos — falusi iskolák udvarában nő a legzivesebben.

Szembe ültek, dolgozni kezdték. Rendkívül jó kedvvel mindketten. A leány egy-egy pillanatra mégis csak behunyta a szemét, de nem hogy böbiakoljon, hanem hogy mélyen elgondolkozhassék.

— Száznál több tanítványom lesz. Az egy kissé sok, de majd csak megküzdök velük. Azonban mit csináljak ezzel a két felmötöl, ezekkel bajaim lesznek! — A kocsi-suk öltözött toladó nézővel gavallérra és nagyon is tisztességtudó tanító engedelmese tekintetere gondolt. Ez a pár férfi és azonfelül az egy pár fehér bluz gondot okozott neki. Valami erős, nem éppen kellemetlen, de izgató előérzete volt.

— Nem akarok megmelegedni és nem akarok megfázni! — mondta becsukott szemmel, de félhangon. Aztán felállott, kezét adott a tanítónak és szólt:

— Most pedig alaszom egyet, hogy fölbredjek és megkezdjem az életemet, az első tanítványom.

— Az ajtóban még egyszer megállt és szólt, kissé tulkomoly, de mégszem affektált hangon:

— Szigorú fogok lenni, de igazságos.

A kartárs szintén igen komolyan szólt:

— Igen helyes, kisasszony, én is az leszek.

A két komoly ember elvált egymástól, a szebbik nemhez tartozó bevonult a suszter-lakba, azelőbbé, kules hiányában eltorlaszolta magát azékekkel és az elsőszámu fehér bluzt levétvén, hamarabb aludni akart, hogy tul legyen az első álmom és ennek segítségével megtudja — mint ahogy illik és szokás — a jövőndöt. Előbb azonban kipakolt, azaz a csekély ruhanemű közül kivett három könyvet. Egy Tarkányi kanonok virágos imádságos imádságos könyvét. Ezt megcsókolta. Kettő: egy pedagógia. Ezt szeliden megaimogatta, mint-ha azt akarná mondani: "te vagy az én kedves, okos, öreg, tejes jószágom." A harmadik: Zola "Mouret abbé véték" magyarul. Ezt olvasni kezdte. Előbb azonban a szoknya zsebéből cigarettát vett ki és rágyújtott. Ha életének nem is ez az első, biztosan a második vagy harmadik cigarettája volt, olyan félelmetesen jól esett neki.

— Cigarettázní fogok. Fogom Zolát olvasni. Kultur (három rel-életet élek a faluban. Kötelességemet azonban teljesitem az iskolában, úgy, hogy Pestalozai és J. J. Rousseau is meg lesznek velem elégedve. Magánéletemhez azonban senkinek semmi köze.

A tejszin-leány — mert fehér volt és ugyancsak sűrű — nézte, a szemével olvasta is a legtűze-sebb és legtűkosabb szerelemről írott könyvet, de nem értette, ő maga is írt, csinálta a maga regényét. Fölugrott, a zsebéből ceruzát vett elő és papírozt is. (Kis, jól felszerelt raktár volt e zseb.) Irta az órarendjét.

Reggel: hattól hétig séta a mezőn. Böttal. (A kutyák ellen.) Egyedül. (Esetleg nem egyedül. Találkozások.)

Délelőtt: tanítás. Szaktanácskozás tanítótársammal.

Délután: tanítás, szeminárium a nagyobb leányokkal.

Estefelé: talán udvarolni fog-nak. Holdas éjjelek. Éjszaka: művelődés, Zola, vegyészlet, Jé- (Folyt. a 16-ik oldalon.)

A Z Á R V A

(Folyt. a 2-ik oldalról.)

másnap Baltazárnak magának kellett kenyérért mennie a boltba, ahova máskor Borbála járt.

A pékéknél nagyon előzékenyen, szívesen fogadták Baltazárt, betessékelték a belső szobába, ahol váratlanul a jellemzését pillantotta meg. A virgona, pisze leány nem nagy hatásal volt Baltazárra, az arca olybá tűnt fel előtte, mint valami bohó kolompér, amelynek a közepén fiaorra nőtt. Igeu kellemtelenek voltak egymáshoz, úgy, hogy végre Baltazár fogta a kalapját és kiszabadította magát a félszeg helyzetéből.

Ebből baj lett. Mert a jellemzés úgy megharagudott Baltazárra, hogy többé nem tette be a házába a lábát.

— Anyi bizonyos, — magyarázta a bonviván Baltazárnak — hogy szegyenbe hoztad őt és joggal haragudhatik rád. Hogy is lehet az, hogyha téged háztüszőbe visznek, egyetlenegyszer nem nézel a leány arcába.

— Mert rut volt, — felelte elkeseredetten Baltazár.

— Nem is lehet olyan rut, mert nemsokára feleségül veszik.

— És ki az a bolond? — kérdezte Baltazár.

— Ki? Ki? Hát az, aki érte ment...

Baltazár felkacagott.

A bonviván azonban bosszus és elkeseredett areot öltött.

— Nem úgy van az, fiam — morgott. — Mi a legjobb akarrattal szerzünk neked tisztes, jóvaral ismereteket, te pedig valamennyit a nyakunkon hagyod!

— Hát tehetek róla?

— Nekem is lett volna egy kedves leányismerősöm, akit igaz lélekkel ajánlhattam volna

neked hitvestársul... Nem bánthatad volna meg!

Baltazár mosolygott.

— Hiába vigyorogsz, — fakadt ki a bonviván. — Én nem megyek el háztüszőbe, hogy magam ragadjak ott! Én nem csinállok a magam nyomorúságából más nyomorúságát is!

Az utóbbi szavakat már a képebből kikelve kiálította. Baltazár csillapítani próbálta:

— Édes apukám, én nem tehetek róla, hogy maguk olyan lányokat választottak, akik nem nekem, hanem maguknak tetszettek!

A bonviván meghökkenve nézett végig a fiun. Ez volt az első férfias, kemény szó, melyet az ajkáról hallott.

— Gyerek! — mondta szigoruan Baltazárhoz — bolondot akarsz elkövetni!...

Látszott a színész arcán, hogy apai aggodalommal van eltelve. Mint valami művész, féltette a munkáját, hogy a végét más fogja elköntarkodni. Most már érezte, hogy a fiu jövőjéért a felelőség egyedül reá hárul. Abból a módból, ahogy a kalapját feltette, ahogy elindult, ahogy elmélyedt magába, Baltazár tudta, hogy hová indul a bonviván...

És mikor magára hagyták, a fiu elkezdett tűnődni. Esteledett már, az ablakon át bus, hajladozó árnyékok suhantak be, amelyek még mélyebbé tették az elhagyott szobát, hol a selymes pamlag olyan árván állt karesu, reszkető lábain.

Egy hur az ódon zongorában megpattant.

— Nem jön többé vissza! — sóhajtott Baltazár és a bonvivánra gondolt, aki úgy fog járni mint a többiek...

Rettenetes egyedülvalóság! És

érezte, hogy napról-napra mindinkább egyedül lesz. Areok, hangok tréfák, dalok nélkül...

Künn a konyhában megmozdult valami. Csörömpölés hallatszott. És egyszerre eszébe jutott Borbála. Láta sulyos, tömör, szőke haját, amely alól ép, üde nyaka villant ki, hófehér, pibés karját, amelyen megfeszült a feltürt ujj széles, erős, munkabíró hátát, duzzadt kebelét, ringó csipejét. Hét évi ifjúságán át mindezek nyomtalanul suhantak el, pedig a szemek irányából, a kezek emléke felébredt benne: az ujjak különös, jóleső reszketése valósággal rámutatott arra, hogy hol keresse a boldogságot.

Csengetett.

Alázatosan, jóságosan, mint mindig és friss egyszerűségében belépett Borbála. A derengésben még lágyabb, kívánatosabb és kihívóbb volt minden fehérsége.

— Borbála, — mondta sajátosságosan monoton és mégis feltűnő hangon Baltazár — nincs idehaza senki!

— Nincs és nem is lesz, — felelte a leány szomoruan. A fiu esodálkozott, hogy kitalálta a gondolatát.

— Magunkra maradtunk, — szólt Baltazár és a köny szorongatta a torkát.

— Én hü maradok az ifiurhoz, — mondta őszintén, melegen, kisé anyásan a leány.

— Borbála, — reszketett a fiu hangja. — Légy a feleségem!

A leány meghökkent. Dermedten állt ott, mintha egyszerre elakadt volna benne az élet. A sötétben szerencsére nem látszott, hogy a szeme mereven és esunyán kidülledt, az ajka lelefedt. A sötétben egyetlen nesz nem hallatszott...

— Légy a feleségem! zengett újra a különös szó, de most már tisztán, bátran. Borbála térde megrögyant. A leány a földre hullott, a kebeléből csak esuklászerű sírás fakadt ki néha és sűrű könyei a ftu cipőjére omlottak. De felébredt benne a szolgáló és a szakajtókendővel gyorsan, alázatosan és szerelmesen törülgette a cipőket. Baltazár a leány gömbölyű nyakára tette a kezét és a keze táncolt, reszketett.

— Leszel-e a feleségem? — kérdezte lágyan, halkán, mint a légy zümmögése.

A leány torkán csak hangfoszlányok törtek elé:

— Nem érdemlem... ne tréfálg... árvalány vagyok... én is... árva... Ó, nagyságos ifiur!

Baltazár didergett a címzésre:

— Ne mondd nekem, hogy "nagyságos ifiur..." mert akkor én nem mondhatom neked: "édes feleségem..."

Borbála zokogva feleskült és mivel nem birt többé magával, kisetett a konyhába.

A fiu megdöbbenve, földhöz gyökerezve állt ott. A szobába behallatszott a Borbála zokogása.

— Mi az? — harapta az ajkát Baltazár. — Sir. Fáj neki...

Künn a konyhában a zokogás alábbhagyott, mint ahogy a sűrű eső elhalkul és mind esendesebb lesz.

Baltazár fűlt... A konyhában mély esőnd volt... És egyszerre, mintha megkönnyebbült kebel felfohászkozása volna, egy pajzán dallam, inkább zümmögés, alig hallható, szivárgott át a konyhából.

Borbála dalolt. Dalolt, hogy a szive meg ne repedjen...

— Megyek és megcsókolom.

Egy diplomata titkosfeljegyzései.

(Folyt. az 1-ső oldalról.)

naplószerű feljegyzések azért érdemelnek különös figyelmet, mert részletesen foglalkoznak Magyarországgal:

Bosznia anektálása után, amikor a szerb háború elsőiben fenyegette komolyan a monarchiát, amikor politikai válság dult Magyarországon, a következő levelet intézte Ferenc Ferdinánd trónörököséhez Czernin gróf:

"Bécs, 1911. — február 3. — Felséges uram; alázattal adom tudomására, hogy a magyarországi helyzetről még mindig várom bizalmas embereim értesítéseit és ezért nem adhatok minden irányban teljes felvilágosítást. Ezideig csak Brosch vezérezredes jelentését kaptam meg, de egyéb semmit. Engedje meg felség, hogy ezuttal Ön elé tárjam nagy általánosságban az egész kérdést (a magyar vezényszó kérdését) és egyuttal tudassam, önt öfelségének, a német császárnak véleményéről".

"Anyi bizonyos, hogy ragaszkodnunk kell a jelenlegi békés tárgyalások folytatásához, mert ellenkező esetben komoly bonyo-

dalmaknak tesszük ki magunkat. Még ma is megteremthetjük bizonyos időre a korlátlan önkényuralmat Magyarországon, de tekintetbe kell vennünk, hogy ezzel szétforgácsolnánk erőnket és végül külügyi binyodalmakba keveredhetnénk. Conrad tábornok véleménye szerint, Olaszországban minden további nélkül háborút üzen nekünk, mihelyt teljesen elkészül hadseregének fegyverkezésével és nagy ostobaság lenne részünkről, ha nem használnák ki a kedvező helyzetet, a mikor komoly nehézségeink vannak Magyarországgal. Ha még komolyabb ellenkezésbe jutunk a magyarokkal, úgy azok mindent elkövetnek, hogy nyakunkra küldjék az olaszokat, aminthogy minden ilyen alkalmat kihasználtak eddig. Mindez azonban nem agasztana bennünket, ha teljesen felkészülve fogadhatnánk az eseményeket. És véleményem szerint,

a következő alapon készülhetnénk elő:

"Néhány hónappal ezelőtt azt az alázatos előterjesztésem tettem császári felségednek, hogy kössön "szent szövetséget" Vilmos császárral, minden háború és forradalom ellen. Amikor ezt az előterjesztést tettem, egyenesen Magyarországra gondoltam. Ha ma, amikor a legteljesebb békét élvezzi a monarchia, sikerül Vilmos császárral azt a szövetséget megkötünk, hogy esetleges forradalom elnyomására a német hadsereg bemasiroz az országba, akkor épp úgy biztosak lehetünk a forradalomtól, amint biztos volt hogy a német-osztrák szövetség miatt nem üzenhetett háborút a monarchiának Szerbia. Érdekes, hogy a magyarok mily előrelátóan gondolkodnak még erről a kialakulásról is. Festetich Vilmos gróf mondotta nekem ebben az esztendőben, hogy unokaöcsese,

Fürstenberg herceg révén tudja, hogy Vilmos császár csak a szláv veszedelemtől tart, de nagyon szereti a magyarokat és semmiképpen sem akar résztvenni olyan vállalkozásban, mely Magyarországot érdekei ellen irányul."

"Ha sikerrel végződnek terünk — és ha felséged akarja, úgy nem végződhet másképp, — ha megkötjük Vilmos császárral azt a szövetséget, mely forradalmak ellen irányul, úgy ez a szerződés hatalmas fegyver lesz kezünkben minden tárgyalás alkalmával, melyet Magyarországgal folytatunk. Mihelyt a nép megtudja, hogy minden eshetőséget teljesen felkészülve fogadunk, azzonnal beletörődik sorsába."

"Vilmos császárral több alkalommal beszélgettem már ilyen szövetség szükségességéről és ő kedvezően nyilatkozott a terről. Épp ezért azt hiszem, könnyen nyerhetnénk meg őt anélkül, hogy külön megemlitenék neki a magyarországi helyzetet és úgy tűnethetnénk fel az egész ügyet, hogy nem nekünk van szükségünk ő rá, ha neki miránk."

A „Magyar Hírlap” nyomása. 1919.

DETROIT

MORICZ ZSIGMOND

Itta

R E G É N Y

KERÉK FERKÓ

— 4 —

rién a harmadik ur s megkopogtatta kriglijével az asztalt.

A falakról lógó tapétafoszlányok szinte nevetve lobogtak meg a cugban. A plafon tajtékbarra volt a régi füsttől s körül ember magasságban fényes barna réteg borította a falakat, mert itt falhoz szokás támaszkodni, kivált egy-egy heves kártyakompanyia körül, mikor az adóellenőr két-három korona veszteséggel áll fel! A székek fölött pedig nagy kerek foltok voltak a falon. Kövér civis koponyák szottak odadörgölözni a hátradöntött székek fölött, jóízű beszélgetés közben. S az egész helyiség telítve van a leböcsmölt kunváros kövér karakterével. A levegőn érzik, hogy tullegett, tulitatott, mégis józan és éhes temperamentumu nép szokott itt a maga módján mulatni.

A három ügynök unalommal s bizonyos életkeserőséggel nézett körül a helyiségben.

— Pfüj ez a város, — szólt az első s a harmadik újra kopogott a kriglijével.

A pincér valahol a másik helyiségben bizonyosan élete nagy bajain tűnődött s úgy vette a kopogást, mintha csak füle csengene s nem jelentkezett.

— 5 —

— Tényleg kérem, — szólt a második utazó, — az ember sehohsem tud úgy unatkozni, mint ezekben az alföldi városokban.

A harmadik vérmesképű szeplős ember, pulykavörösen verte az asztalt a söröskancsójával.

— Parasztok, ostoba parasztok, — kiáltotta, — az ember kifújhatja a tüdejét, míg a nyakába sóz valakinek egy könyvet. Pincér, pincér!

A kis kurta vendégfogadás bujt be az ajtón a folyosó felől.

— Mi a no? — mondta elbámult jóképű pel.

— Micsoda kiszolgálás ez? Mégis csak abszurdum!

— Béni! — rikoltotta el magát a tömzsi gazda s magyarázva tette hozzá: — Kérem szívesen, batyubál lesz itt hónap, hát a pincér odafenn dógozik, zöd gajjakkal cifrázzák a szálát, hát a csaposlegint kellett befogni a teendőziszre. Béni az anyád! E meg csak egy bolond cigány, kérem szívesen!... Gyűsz má!

A fiatal, sudár, nyalka mozgású cigány legény ugorva jött s a gazda egy fölényes pillantással tovább billegett dolgára.

— Noch ein glas, — morogta a vörös-

— Jao estét, — harsant meg hirtelen egy jó borzú hang a középső terepben, amelyről illik hamar megtudni, hogy ott van a városi nagytejek hosszu fehér asztala. — Jao estét, — harsant meg hirtelen egy jó borzú hang a középső terepben, amelyről illik hamar megtudni, hogy ott van a városi nagytejek hosszu fehér asztala. — Jao estét, — harsant meg hirtelen egy jó borzú hang a középső terepben, amelyről illik hamar megtudni, hogy ott van a városi nagytejek hosszu fehér asztala.

— 8 —

... zengett
... már
... térde
... földre
... esak esuklás-
... néha és sü-
... pőjére omlot-
... benne a szol-
... sendővel gyor-
... szerelmesen
... Baltazár a
... yakára tette a
... nécoit, reszke-
...
... feleségem? —
... halkan, mint a
...
... esak hangfosz-
...
... nem... ne tré-
... vagyok... én
... agyságos ifiur!
... gott a címzésre:
... nekem, hogy
... mert ak-
... ndhatom neked:
...
... a felesuklott és
... öbbé magával,
... ába.
... obenve, földhöz
... ott. A szobába
... orbála zokogása.
... harapta az ajkát
... Fáj neki...
... ában a zokogás
... ant ahogy a süri
... mind esendesebb
...
... A konyhá-
... volt... És egy-
... megkönnyebbült
... odása volna, egy
... nkább zümmögés,
... szivárgott át a
...
... Dalolt, hogy a
... pedjen...
... megcsokolom.

ei.

... reeg révén tudja,
... szászár csak a szláv
... tart, de nagyon
... varokat és semmi-
... részvenni olyan
... mely Magyaror-
... ten irányul.”

... al végződnek ter-
... a felséged akarja,
... zódhet máskép, —
... Vilmos esászárrel
... get, mely forradal-
... tyul, ugy ez a szer-
... fegyver lesz ke-
... len tárgyalás alkal-
... Magyarországgal
... helyést a nép meg-
... minden eshetőséget
... szülve fogadunk, a-
... ödik sorsába.”

... szászárrel több al-
... zólgettem már ilyen
... késségességről és ő
... latkozott a tervről.
... hiszem, könnyen
... meg őt anélkül, hogy
... litenők neki a ma-
... lyzetet és ugy tü-
... az egész ügyet,
... künk van szükség-
... neki miránk.”

szekerestője, mert ebben a városban ő az lap, a „Kunkegyháza és Környe” vel, újsággal s más szeméttel. Ő a helybéli hóna alja mindig tele van egy esomé könyv nyra tanár ur, kis vörös bajszu ember, a Jó felora mlva új vendég siet be. Kor-

gathi. megköszön s kis kortyokban kezd szopo- spriceltet, amelyet azután becsültelesen Elhelyezkedik és türelmemmel várja a nyomas mlat.

zadtság is mint a szökőkút dül kifele a nagy ereksen ereszt vizet magából. Még az iz- az! Most vörös, mint a nyers hús és ezernyi a bőre. Pedig nem kell félteni, jó szivós bőr az ember megremül, hogy valahol kireped szol, vagy pláne, ha nevetni méltóztatik, nem is tér a saját bőrébe. Ahányszor meg- gönci hordó; de a fejé, az már maholnap ma együtt, a hasa meg olyan, mint egy kis fel combja olyan vastag, mint a két esz- fellele folyton vastagodó teste van, már a Jóna ur szük kis fekete eszímában jár, adjal ides öcsém.

— Dehoggy is van meleg, éppen hogy nagyon jó ájer van! Csak egy spriceltet oda-ki, alasszolgája, sőt?

— Alasszolgája, Jóna ur, meleg van

— 9 —

hozod is a sörömet? — szolt örvendezve a pincér cigány elé.

A fiu vigvorogva adta oda a kriglit, csak mikor már a professzor ur fenékiig kiitta, akkor bökte ki:

— Odabe rendelték ezt azok a pesti zsidók.

— Á, á, — méltatlankodott Kornya ur, — idegenekkel udvariasoknak kell lenni, — azzal nyugodtan elvette a másik poharat is.

— Sose bikitlenkedjik a tekintetes tanár ur — szolt fojtottan Jóna uram, akit fel bosszantott, hogy a Kerekegyházy nevét hallotta a másik szobából emlegetni. — ha idegen, tudjon várni. Mindenki igyik a maga városába.

Kornya tanár ur nevetett.

— Vicenek jó... Hanem a Ferkó barátunk most hol fog inni, — tette a Jóna uram vállára a tanár a kezét.

— Hát ha idegyim mindig kap, ami neki eligsiges. Bezony, nagy csnyaság, akinek harmincezer hold földje van, meg egy fia.

— De ha lumpol a legény.

— Hagy lumpojjik. Nem kell azt bántani. Hagyni kell azt. Hagy forrja ki ma-

— 12 —

— Kitagadta az öreg.

— No.

— Jól nízünk ma ki.

— Mi az?

metlenséggel az ura.

— A Ferkóml! — szolt bekés tüvel-

hoggy nem látott, nem hallott.

De az asszony ugy fel volt habodorve,

lamit mondani kell.

— Gyere man Örzse, ha mondom, va-

meg... Hogy az a...

zárják az ölba. Egész nap nem számláltad

megtalálni a csirkét, este, mikor már be-

god, hogy a koldos nyomta agyon! Most kell

agyon ütötöd azt a csirkét, csak most ráfo-

— Az isten verjen meg, bizonyosan

folytatta a jármát.

Az asszony oda sem ugrott rá, tovább

hivert, — valamit akarok mondani.

da olyan gyáván, mintha ő volna feletős a

— Gyere csak Örzse, — szolt a gaz-

és eles szemmel vallatta a cselédleányt.

hez a könyhába, ahol az asszony szikáran

Kedveleni ballagott be a feleség-

rien Bundi gazda, — ha man ugys tudom.

— Minck olvassam, — szolt egysze-

molyan, — ha el akarja olvasni!

— Itt az újság ei — mondta Jóna ko-

— 16 —

— 13 —

gát. Ugyi ez a mi rossz vinkónk milyen igen rossz, aki a határba terem, mégis ha ki nem forrja magát, szitveti az edényt.

— No de kérem én szaladok. Hiába, a zsurnalisztikának ilyen lázas időkben nem szabad a lábait kimélni!... Látja kérem, milyenek az emberek, a mi uraink. Ez a Kerek Ferkó, már én is csak ugy nevezem, mint a nép, — mikor Afrikából hazajött, gyönyörű ekzotikus gyűjteményt hozott s képzelje, az egészet a Nemzeti Muzzeumnak adományozta.

— Elig rosszul tette.

— Bizony kérem...

— Inkább a barátainak adta vóna emlikbe.

— No nem, — nevetett a tanár ur, — de arra akarok célozni, hogy ez az urfi hiába volt évekig a mi helybeli főgimnáziumunk növendéke, mégsem emlékezett meg rólunk.

Jóna ur fanyar arcot vágott.

— No kérem szivesen, el is engedjük mink az ilyet neki. Tán még hogy új szobát építsünk az olyan vacaknak a város köccségin!

Kornya tanár nevetve tette fel kajlaszélű olesó szalmakalapját, amelynek fekete

estén mint egy nagy öreg dög, jött be Bundi gazda az almosan csöndes helyre. — Bundi, Bundi uram, — intett neki Jóna vastag rövid karkával, — hallotta-e man mi ujság? — No. — A tanár hatja itt ezt az ujságot e. Az öreg kitagatta a Ferkót. Bundi gazda leejtette az állát. Kurta, rendetlen bajusza a szája alá csapott s megcsóválta a fejét. Konok volt és komoly és kedvetlen. — Kinye, ejsye, — Béni az anyád! Meg van man az a friss csapolás? Mindjárt gyűnnek az urak a városull... Jókori! A jösten áldja meg az eszt. — Lassa-e! — A gazda összeszorította a fogát s úgy számtolt le a vártalan eseményel, mintha magát kellene csak okólni, hogy nem vette be a számitással közre. A balra gondolt, s sok dologra, ami rájuk vár, s a feleségére, aki valamikor belső trajf volt az öreg mel-tóságos asszonyul s most agyon fogja sir-ni magát a Ferkó miatt. — Him, hm, — morogta s szó nélkül hagyta ott Jónát.

— 15 —

— 14 —

szalagja máris megfestette a karima tövét. — Nevetni való a kulturérzék ebben a városban, — mondotta s elszaladt. Jóna uram utána vetett egy megvető pillantást. — De a tanár urakban van serérezék! A sistenit, ahogy lehajintotta azt a két pohár sert. Béni, a pincér bizalmasan röhögött a Jóna uram szemé közé. — A csizmámban se túrném. Bűdös, má kéthetes ser. Most csapoljuk a frisset. A jó lesz. De még ebből kiszorítok egy iccét annak a vigécnek él! Faszal vidáman pattant vissza a söntés felé. Azután nagy csend lett, csak odaát beszélgettek csendeszen az idegenek a Kerekegyházy-csetről, amely őket is érdekelte. Az öreg nábobnak mindenki ismeri a híret, aki valaha csak egy órát töltött a vidéken. A konok Kunságban, ahol alig van nagybirtok az állami birtokokon kívül, az öreg Kerekegyházy mint egy kivételes kis király uralkodott sok ezer holdján s millió érdekszállal volt összefűződve a nép érdeklődése. Csöndesen, az alkonyatra hajló meleg

az ember, aki a más dolgaira hivatalból ki-vánsol, emelkedve szemint sem tud úgy mint más s a helybeli nyomdász Feketes János, emelkedve szemint sem tud úgy más benne talált rossz szellemére; vagyis ő vitte bele a lapalapításba. — Tudja mi ujság, Jóna ur? — Tudom, ha megteszik mondani a tekintetes tanár urnak, — szól emberességel Jóna ur, akinek nagyon atyafiságos respectusa van a tanárok irányában, mert ő is közéjük tartozik annyira-amennyire; ő a gimnázium presbiteri gazdája. — Hát, kérem, az az ujság, hogy az öreg Kerekegyházy méltóságos ur kitagadta a fiát. — Ferkót? — Igen, kérem. — Ugyan ne tessék má beszélni. — Itt a holnaputáni nap. Ma ugyan még csak pentek, de Feketes ur a szenzáció miatt már nyomja is, az első példányokat mind elhoztam magammal, tessék egy. Itt a nyilatkozat, hogy: ezután a fia adóssá-gait nem fizeti ki, tehát aki hiteltéz neki, a maga szakállára tegye. — Ó, egy Kerekegyházy-nak illyet tenni. — Ugy kell a Ferkó fiának. Mért él

— 10 —

— 11 —

mindig Berlinben, meg Bécsben, meg Párisban, mért nem él idehaza a tanyán és gazdálkodnék. — Hászen itthon van a. Kinn van a pusztán. Gazdálkodik. Megmondhatja K. Fekete János; a tegnap beszél velé, mer kinn vót a Kerek pusztán. — Hü, kérem, ez nagy szenzáció. Rög-tön megállítatom a nyomást és a későbbi példányokban ez is benne lesz, mert én most megyek, szaladok Fekete urhoz meg-interjuvolni. Látja, kérem, — folytatta, homlokát dörgölve — erre volna jó a telefon. Én most innen mindjárt telefonálhat-nék a nyomdába, de míg így gyalog beértek, addig kinyomnak potyára vagy akár példányt. — Tessék csak, tessék elolvasni. — Mit? — mondta tréfálva Jóna ur és a pápaszemet kereste a zsebében, — nem elig vasárnap! Megfizettem én az ujság árát, egész esztendőre, nem vagyok én kintelen prezentből olvasni! Kornya tanár ur rövidre vágott vörhenyes bajusza alatt nevetni kezdett. — Így szerkesszen a községnek az ember. Az ilyen elvekkkel fölfegyverzett községnek, — mondta. — Béni fiam, man

A HAGYATÉK

IRTA: LOVEK KÁROLY

TAVALY egy barátom eszavargósán, vagy, ahogy jobban hangzik: gözyachtján hosszabb-kirándulásra mentünk a Dunán. Egy szép nyári éjszakán hirtelen nagyot pukkant a motor, a gép megállt, s nekünk pártra kellett szállnunk, hogy kovácsot kerítsünk.

Jó fél órát ballagtunk a mély homokban, amikor a fűzfák között lámpavilág bukkant elénk. Pár pernyi gyaloglás után egy pajtaszerű épülethez értünk, a melyből vig cigányszó hallatszott. A bejáratnál briesskák hosszú sora álldogált.

— Miféle hely ez? — kérdeztük az egyik kocsis, aki csendesen pipázott a bakon.

— Ez a fürdő, — felelt a legény megemelve pántlikás kalapját.

— Miféle fürdő?
— István-telepnek hívják, — szólt öntudatosan a kocsis. — Kevermeshez tartozik.

— És memyre van ide Kevermes?
— Egy jó órára.

A gözyacht tulajdonosa megtörlötte verejtékező homlokát.

— Talán akad valami kovács a ház körül? — tudakolta a legénytől. — Fürdőkben szoktak gépek lenni, ennek folytán gépek is akadnak.

E pillanatban egy tüzlőtögyenruhás, sisakos ur lépett ki az ajtón. Mikor bennünket megpillantott, két ujját a fovegéhez emelte és könnyedén meghajította magát.

— Kárász Péter vagyok, — szólt udvariasan. — Parancsolnak az urak?

— Gépész keresünk, — feleltük bemutatkozás után. — Eszavargósán járunk és elromlott a kazánunk.

A tüzlőtögyenruhásokra a eszavargós szó, valamint sajtószerű tengerészöltözetünk láthatólag jó hatást tett s azért újra meghajította magát és ezt mondotta:

— Azonnal utána fogok nézni a dolognak és beküldök Kevermesre. Itt a fürdőben, sajnos, nincs gépész, sem kovács, mert az egész telep hat kádából és két zuhanyból áll. Addig parancsoljanak talán az urak beljebb sétálni. Éppen majálisot tartunk.

Bennünket nem kellett soká kéretni. A hosszú gyaloglástól éhesek és szomjasak voltunk, a majálisok pedig nem szokták sült liba és márciusi sör nélkül megcsinálni. Pár pillanat múlva már a fénygolyókkal díszített sátorban ültünk és vigan koccintottunk Kárász Péterrel.

Megjelenésünk első pillanatban föltűnést keltett, csaknem oly élénket, mint a bolygó hollandié Dalland házában. Az emberek összebujtak és egymástól tudakolták, kik lehetünk, a hölgyek megigazitották a csárdásban kibomlott hajukat, a cigányok gondolkodni kezdtek, nem tudnának-e valami szép tengerésznotát? Magunk el voltunk egy kis sé fogódva, a sok sötétben való járás után a szemünk is káprázott, azonban pár perc múlva

a hangulat melegedni kezdett, a sör fölélenkített és mikor a ropogós liba asztalunkra került, a gözyacht tulajdonosa, aki életvidám ur volt, így szólt a tüzlőtögyenruhásokhoz:

— Mit méltóztatik gondolni, rossz néven venné a társaság, ha mi is táncolnánk?

Kárász Péter lelkesedett az eszméért.

— Természetesen, hogy táncolni fognak az urak, természetes! — szavalta. — Kevermes vendégszerető, magyar város és boldog, ha idegenek jól érzik magukat határain belül. Éljenek vendégeink! — tette hozzá poharát magasra emelve.

A hölgyek között volt egy nagyon csinos, szőke asszony, aki pipaacsnak volt öltözve. (Mondanom se kell, hogy a mulatság jelmezes volt.) Finom arcoeskája, fitos orra, pillangó-mozgása elűtött a föbbi hölgy pirosposztagas arszinétől, szegletes modorától. Amikor táncolt, olyan benyomást tett, mint egy nagy rózsaszirm, amely lassan kavarog az esti szellőben.

— Ki ez a hölgy? — kérdeztem Kárász Péterrel a szünetben.

A főparancsnok ravaszul mosolygott.

— Persze, ki ez a hölgy? — felelte kacintva. — Minden idegennek ez az első szava, mikor városunkba teszi a lábát. Ő a legszebb, a legkedvesebb, a legokosabb s mindenkinek tetszik, önnek is, nekem is, még a főispánnak is. Ha megkérdezné a kevermési férjeket, ki menne a tűzbe önágyaságért, mind azt válaszolnák, hogy: itt vagyunk!

A gözyacht tulajdonosa, aki közben tengerészre valló bátorsággal járta végig a négyest a kövér gyógyyszerészné oldalán, épp e pillanatban mutattatta be magát a szép asszonynak, aki mosolyogva nyújtotta felé finom kezét.

— Ugy látom, barátja is érdeklődik a nemes dolgok iránt, — folytatta Kárász. — Helyesen teszi, mert a szép nők az Isten legbőkebb ajándékai. Azonban a tárgyra. Ön kíváncsi, hogy ki az a bájos asszony? Nos, nem teszem tovább próbára türelmüket és elárulom, hogy ez egy francia hölgy, Liselottenak hívják és Marsailleből való.

— Tréfál, kedves főparancsnok ur?

Kárász Péter nevetett.

— Távolról sem. Igaz ugyan, kissé különös, hogy valaki Marsailleből éppen Kevermesre téved, de az életben nagyobb furcsaságok is megesnek. Ha meg tisztel szíves türelmével, el fogom mondani, hogyan került ide önágyasága, — feltéve persze, ha az ügy érdeklí!

— Természetesen, hogy érdekel, — feleltem, szememmel a mosolygó pipaacsot kísérve.

A tüzlőtögyenruhások sillent rendelt s azután egy britannikára gyujtott.

— Tehát, — kezdte el ünnepélyesen, — hogy sorát ejtsem a dolognak, Liselotte tulajdonképpen hagyatéki tárgy.

— Hagyatéki tárgy?

— Igenis, hagyatéki tárgy, — folytatta Kárász koccintva. — A beeskéri gróf hagyta Kevermesre. Ösmerte ön a beeskéri grófot? Bizonyosan, hiszen ő az ország, sőt a világ egyik legelső gavallérja volt. Nála jobban pénzt pazarolni, nála jobban kártyázni, nála röket jobban szeretni, azt mondják, senki sem tudott. Vigan, muzsikaszó mellett töltötte életét, s ha megfordult itt a megyében, a hol birtokai voltak, még a cigányok is kamásliban, parapléval jártak. Egy nap aztán meghalt. Áldjuk emlékét!

Kellő kegyelettel ittunk egyet, azután a tüzlőtögyenruhások újra fölvette a beszéd fonálát.

— A beeskéri gróf temetése után tíz nappal Mátyóki, a gróf jószágigazgatója eljött Kevermesre és összehívta az intelligenciát, közlendő velük, mit hagyományozott az elhunyt a városnak. Mi azt hittük, hogy a végrendelet a templomot zsindeleteti újra vagy kollégiumot épített, esetleg a tarka gulyát adja Kevermesnek, de mindnyájan csalódtunk. A gróf Liselotte-t hagyta ránk.

— No ez mulatságos végrendelet lehetett, — jegyeztem meg.

— Elejétől végig olyan volt az, — hagyta helyben Kárász Péter. — Híznyó a komondorokat kapta, Kürtös a maeskkát, Hidvég a gróf pepita nadrágjait, Báránd a esibukjait, Keresztes pedig a beeskéri park ürgéit. E tárgyak elhelyezésére a megboldogult minden faluban egy-egy házat vásároltatott s melléje ötven hold szőlőt. Ami bor ott termett, az jutalomnak, a falu volt, de mindig meg kellett inni János napján, eladni nem volt szabad. Így került hozzánk a szép asszony.

A cigány játszmái kezdett. A szünetben a primás rátalált az öhajtvá keresett tengerésznotára és barátom felé hajlongva, huzta a "Hullámzó Balaton tetejé"-t. A yacht-tulajdonos tudomásul vette a figyelmességet, és buzgón tovább udvarolt a pipaacsnak.

— Nos és még egyet, — fordultam a tüzlőtögyenruhások felé.

— Liselotte barátinője volt a grófnak?

Kárász bólintott.

— És a kevermési társadalom? — tudakoltam szerényen.

— A kevermési társadalomnak semmi kifogása sem lehetett a hagyatéki ellen, — állapította meg a parancsnok, — mert a gróf még életében elvettette Liselotte-t egy letört birtokossal, a ki a nászlakoma után egyenesen Yokohamába vitorlázott s ott mihamar meghalt. De most jöjjön, be fogom mutatni önágyaságának.

Be kell vallanom, ilyen kellemes hagyatékkal még nem volt dolgom. Liselotte telivér francia nő volt; csinos, szellemes, formás, minden mozdulatát XV. Lajos-korabeli báj. Semmi rendkívili nem volt rajta, s az embert mégis vonzotta, mint a vadvirágos rét, vagy egy csokor ibolya. Barátom láthatólag jól érezte magát társaságában, s én is egyre jobban kezdtem fölmelegedni, amikor Kárász Péter elénk

állt és határozottan fölkiért, hogy innánk meg veie egy pohár bort.

Mit lehetett tenni, a tüzlőtögyenruhások bizonyos tekintetben házigazdánk volt, s így udvarias-sággal tartoztunk neki. Engedtünk tehát a meghívásnak és visszatértünk a sátorba, a kvaterkás poharak és szódásüvegek közé.

— Nos, mit szólnak az urak Kevermes nevezetességéhez? — tudakolta a parancsnok, akinek már nagyon melege volt a páncéljában.

Mindketten el voltunk ragadtatva.

A parancsnok ravaszul mosolygott.

— Nem megy az olyan könnyen öcsémuram, — felelte azután. — Ha látjuk, hogy valaki ilyen szándékkal közelodik önágyasága felé, mindnyájan összeállunk és védjük a bőrünket, mert hiszen elsősorban magunk gyönyörködünk Liselotte-ban. Egy kőrőjt szekérré tettük és brachiummal vittük Veszprémig, a másikat — egy mérnököt — áthelyeztettünk Brassóba, a harmadikat pedig egyszerűen bojkottáltuk, a vendéglős nem adott neki enni, a szatócs nem adott neki szivart, az urak nem adtak neki kezet.

— És ha Liselotte egyszer megszeretne valakit? — vételem föl a kérdést.

Kárász Péter megrázta a fejét.

— Az ki van zárva. Liselotte egy embert szeretett, s az a meghalt gróf volt. Azé a lelke most is, azé marad mindig. Az elhunyt családja egyszer egy évben megengedi neki, hogy a gróf kriptájába mehessen. Olyankor Liselotte kékpöttyös fehér ruhát ölt magára, fölteszi pipacsos szalmakalapját — ebben látta meg először az elhunyt Marsailleban — egy esomó virágot szed, s azután lefekszik a krypta márványpallójára és estig keservesen sir, a szolgák alig tudják eltávolítani.

A sátor előtt egy kékszabonyos, kormos ember jelent meg és zavartan forgatta kezében szipkáját.

— A kovács, — szólott Kárász Péter.

Félóra múlva elértük a hajót. A kovács, aki igen ügyes embernek bizonyult, egy-kettőre megigazitotta az elromlott esavart s amikor a kakasok kukorékolni kezdtek, gözösünk már vigan püfögött a Vág felé.

Amikor délben, alapos alvás után, a földézetem összeakadtam barátommal, így szóltam hozzá:

— Nem tudom álmodtam a dolgot, avagy valóság volt? Mondd csak, igaz, hogy az éjjel együtt mulattunk a beeskéri gróf hagyatékával?

A yacht tulajdonosa rám nézett, azután így felelt:

— Teringettét, én is éppen ezt akartam tőled kérdezni.

Egy ideig hallgattunk, azután újra én szólaltam meg.

— Bájos egy asszony volt. Az ilyenek Párisban a helye és nem Kevermesen. Kár érte!

— Bizony kár, — válaszolta barátom és mint jó tengerészhez illik, fölhajtott egy pohár grogot.

HERÓDIÁS.

REGÉNY. — IRTA: GUSTAVE FLAUBERT.

Szempilláit lehunyta, termete megtört, hasa ringott, mint a hullámsó tenger, két keble reszketett és arca mozdulatlan maradt és lábai meg nem állottak. Vitellius a pantomim Mesterrel hasonlította össze.

Aulus még most is hányt.

A tetrárka ábrándokba révedt e nem gondolt már Heródiásra.

A vízió távozott.

Nem, nem volt vízió. Heródiás Mischeaerustól távol neveltette fel leányát, Salomé, akit szeretni fog a tetrárka, s ez jó eszme volt. Most már bizonyos lehetett fölé.

Azután a szerelem fölobogását kellett kielégíteni. A leány táncolt, mint az indiai papnők, mint a katarakta melletti nubiai nők, mint Lydia bachanandól. Elhajlott minden oldalra, mint a vörög, melyet szellő ingat. Fülében a drágakő ugrált, hátán a seiyem színeket játszott; karjairól, lábcsapásairól, ruháiból láthatatlan szikrák pattogtak, melyek felgyújtották a férfiakat.

Egy hárfá kezdett zokogni.

A sokaság tapsal felett hangjára. Férdét be se eszkatva, oly mélyre hajlott a leány, hogy állával a padlót érinté; és a tartózkodásához szokott nomádok, a kicsapongásban jártas római katonák, a fősvény publikánusok, a vitákban elkecseregett vén papok, mind, mind kitágult orcáikkal néztek és megreszkettek a vágytól.

Azután a leány Antipas asztalát táncoltatta körül, viharosbelen, mint a bűbájosok pörgettyűje és a gyönyör zokogásától elalakadó hangon mondta neki:

— Jéjj! jéjj!

És táncolt tovább.

A csörgődobók a megrepedésig élesen peregettek, a tömeg üvöltött. De a tetrárka tulkiáltotta:

— Jéjj! jéjj! Tiéd lesz Kapernaum! Tiéd a Tiberiás rónája! Tiéd váraim! Tiéd birodalmam fele!

A leány kezeire vetette magát és sarkait a levegőbe nyujtva, kézen állva átfutott az emelvényen, mint egy nagy szkarabéus, azután hirtelen megállt.

Nyaka és gerince derékszöget alkotott. A lábait takaró színes kelmék lecsuszva a hátára, mint szivárványvek vették körül arcát, a földtől egész arasznyira. Ajkai festve voltak, szemöldei tulságos feketék, szeméi csaknem rettenetesen s a homlokán levő verejtékespecek úgy tűntek fel, mintha fehér márványon pára ülne.

Nem beszélt. A férfiak egymásra néztek. A tribünön ujjcsettenés hallatszott.

A leány fölment és kissé selypítve, gyermeki arccal így szólt:

— Azt akarom, hogy nekem add egy tálon a fejét...

Elfelelte a nevet, de aztán mosolyogva folytatta:

— Jochanan fejét!

A tetrárka lesujtva roskadt össze.

Adott szava kényszerítette s a nép már várakozott. De tán a halál, melyet ma éjszakára megjósoltak, elfordul az ő fejéről, ha másra irányítja.

Ha Jochanan valóban Éliás, el tud menekülni a halál elől, ha nem az, akkor a gyilkosságának semmi jelentősége.

Mannaej ott állt mellette és megértette szándékát.

Vitellius visszahívta, hogy megmondja neki az üreget őriző katonák jelzavát.

Nagy megkönnyebbülés volt ez. Egy pillanat múlva mindennek vége lesz!

Azonban Mannaej nem végzett gyorsan munkájával. Visszajött, de kikelve magából.

Negyven estendeje óta gyakorolta a hőhőrmesterséget. Ő fulasztotta vízbe Aristobulost, ő fojtotta meg Alexandert, égette meg elevenen Matathias, fejezte le Zozimot, Pappust, Józsefet és

Antipatert; s nem merete megölni Jochanan.

Fogai vacogtak; egész teste reszketett.

Az üreg mellett a szamaritánusok Nagy-Angyalát látta, kit tétőtől talpig szemek borítanak s kezében óriási, veres, láng gyanánt csipkézett pallost tart.

Két tanúságul magával hozott katoná bizonyíthatja.

Azok semmit sem láttak, csak egy zsidó századost, aki rájuk rontott, de már nem él.

Heródiás dühe az utcai véres átkok egész árjában fakadt ki. Összetörte körmeit a tribün rácsozatán és a két kőből faragott oroszlán úgy látszott, mintha két-felől villába harapna és orditana, mint ő.

Antipas, a papok, a katonák, a farizeusok ugyanugy tettek; mind bosszút követeltek, mások meg méltatlankodtak, hogy a gyönyörűségüket késleltetik.

Mannaej, arcát tenyerébe rejtve, kiment.

A vendégek most még hosszabbnak találták az időt, mint először. Unatkoztak.

Hirtelen lépések zaja visszhangzott a folyosókon. A roszkedv már elviselhetetlen volt.

A fej bejött. Mannaej hajánál fogva tartotta, karját kinyujtva, büszkén hallgatva a felhangzó tapsot.

Azután egy tátra tette, Salomé élet vitte.

A leány ügyesen felvitte a tribünre s néhány pillanat múlva visszahozta az a vénasszony, akit a tetrárka reggel a hártetón látott s délután Heródiás szobájában.

Antipas visszahátrált, hogy ne lássa.

Vitellius közönyös pillantást vetett rá.

Mannaej lelépett az emelvényről és megmutatta a fejet a római századosoknak, azután mindazoknak, akik ezen az oldalon ültek. Jól megnézték.

A pallos hegyes pengéje fölről lefelé csuszván, az állát is megvágta. A száj két sarka görcsös vonaglásra húzódott. Már aludt vér sötéltett itt-ott a szakállon. A lehunyt szempillák fakóak voltak, mint a kagylóhéj és körül a kandaláberek sugarakat szórtak.

A fej a papok asztalához érkezett.

Egy farizeus kíváncsian megfordította és Mannaej, újra visszafordítva, Aulus elé tette, aki felébredt erre. A szempillák nyílását a holt szembogár és a színeha-gyott szemek mintha mondtak volna egymásnak valamit.

Azután Mannaej Antipasnak mutatta meg. A tetrárka arcán könnyek csorogtak.

A fátylak kialudtak. A vendégek távoztak. Nem maradt más a teremben, csak Antipas, halántékát tenyerébe szorítva, folyton a levágott fejre meredve és Fánuel, ki ott állt a nagy csarnok közepén s imákat mormolt kitért karokkal.

Midőn a nap fölkel, a két ember, kiket még Jochanan küldött el, megérkezett a régvárt felelettel.

Fánuelnek mondták el, aki magánkivül volt örömeiben.

Aztán rámutatott a szomorú fejre, mely a tálon feküdt, a lakoma maradékai között.

A küldöttek egyike megszálalt:

— Vigasztalódj! Alászállott a halottak országába, hogy hirdesse a Megváltót!

Az esszus most értette meg a szavakat:

— "Annak növekednie kell, nekem pedig alászállanom."

És mindhárman elindultak, Jochanan fejét magukkal vivén Galilea felé.

Mivel nagyon nehéz volt, felváltva vitték.

(Vége.)

A FÉHER BLUZOS LEÁNY

(Folyt. a 9-ik oldalról.)

kai, elektrotechnika... Fehérneműjavítás. Bluzmosás. Cipő-krémelés. (Magam teszem.)

Az élmét és evést kihagyta. De most mindakettő mégis rájött, az álom is, az éhség is. Aludni nem hagyta az éhség és az álomság miatt nem volt annyi energiája, hogy egy darab kenyeret, egy kis gyümölcsöt kérjen. Mégis pompásan érezte magát, a cigarettafüst karikáin — mert az csak érthető, hogy karikát fújt — sergett, forgott a mindenféle fantasztikus jövendő. A karikán átdugta a fejét az éhgyomorral kocsikázó ur és komolyan szólt: tanítson engem, új ember akarok lenni! A karikán megtört a tanító tulogyenes alakja, körbe hajlott feléje és — a két pedagógus mindjárt egy lett. Születik egy kis fiú, néhány nap, a lányokat addig, helyette tanítja a férfi, a

férje... Nagyon finoman, nagyon könnyen ment minden és ezalatt "sárga-recece" hangjai mellett szögezt kint a műhelyben két suszterlegény.

A fehér-bluzos leány elkomorodott. A gavallér kocsist és a tanítót megsajnálja, mert már is kedvelte őket. De valaki, akit nem látott még soha, közbelépett. A vasuton, az utolsó állomástól idáig egy embornek a földjén mentek keresztül. Száz pár ökrös szántott az egy határtalan nagy tagon, az odaválsókat mutatták neki. Gyött egy nép-vándorlásnyi szüzuglya; azé volt. Nyájak, csürhék, ménések amerikai lovakból. Angol disznók, mestelenek, mint az elefánt. A kis királyság végében, óriási jegenyék közül is kiemelkedett a nábob palotája valamelyik külföldi Lajos király stíljében. A kofa hamarosan megjellemzte a bennlakó tulajdo-

nost:

— A király csak kevéssel gazdagabb nála. De sokkal fiatalabb a királynál. Ah de szép barna legény, kár, hogy egy pohár bort iszik, hát mindjárt szomorú. Pedig mindennap megisszik egy-kettővel, azért mindig szomorú. Fáj neki az élet. Hogy szegény emberek meg gazdag emberek vannak. Azért nem házasodik meg. A papoké lesz minden gazdasága.

Tóth Flóra elhatározta, hogy nem lesz minden a papoké.

— Tanítani fogom; megjavítani és fölvidámitani!

És elhatározta, hogy róla fog álmodni és azt, amit kell. Arról is álmodott, azt amit akart. Sőt, ugylátszik, a jó istennek is nagyon sietős volt a dolog, estebéd után a nábob udvarából bejött a suszter-házba egy ispán és megkérdezte, megjött-e a tanítóné. És amikor kedvező választ ka-

pott, Tóth Flóra elé állott és szólt:

— Izeni a méltóságos ur — a téns kisasszonynak — tesszen kijönni. Majd vasárnap iskolát kell tartani az isten-mezei kis tányán.

— Mondja meg a tekintetes urnak, azt izenem, hogyha szerződtem akar, fáradjon be, jelentkezzék nálam, hogy a feltételeket és a módszert megbeszéljük.

A paraszt-ispán fejcsóválva ment el, de másnap, vizitnek öltözve — ahogy nem látták a mezővárosban még egyszer sem — megjelent a tanítóné háza előtt a bus kis-király. Őt fekete lovon jött. Olyan ünnepies, pompás öltözék volt, hogy esküvői fogatnak is bevált volna. De így hirtelen, most, nem lehetett tudni, gyász-pompás, temető-kocsis lovak is lehetnek.